

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Експериментальна діагностика синонімічних рядів лексем
СТРЕС / STRESS і СТРЕСОСТІЙКІСТЬ / RESISTANCE TO STRESS
у представників Великої Британії та України: перекладацький аспект»

Студента групи МПа 05-21
 факультету германської філології та
 перекладу
 освітньо-професійної програми
 Перекладознавство: професійно-
 орієнтований переклад (англійська мова і
 друга іноземна мова)
 за спеціальністю 035 Філологія
 Тусика Степана Ярославовича

Допущена до захисту
 « ____ » _____ 2022 року

Науковий керівник:
 доктор філологічних наук, доцент,
 професор Капранов Я. В.

Завідувач кафедри теорії і практики
 перекладу з англійської мови

_____ доц. Мелько Х. Б.
 (підпис) (ПІБ)

Національна шкала _____
 Кількість балів: _____
 Оцінка: ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

Department of Theory and Practice of Translation from the English Language

Master's Degree Thesis in Translation Studies

**under the title: “Experimental diagnostics of synonymous series of lexemes
СТРЕС / STRESS and СТРЕКОСТІЙКІСТЬ / RESISTANCE TO STRESS
in representatives of Great Britain and Ukraine: translation aspect”**

Group MPa 05-21
School of German Philology and Translation
Educational Programme Translation Studies:
Specialized Translation (English and Second
Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Stepan Y. Tusyk

Research supervisor:
Professor
Yan V. Kapranov
Doctor of Science (Philology),
Associate Professor

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студента(ки) II курсу МПа 05-21 групи факультету германської філології і перекладу КНЛУ

Тусика Степана Ярославовича

(ПІБ студента)

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Тема роботи Експериментальна діагностика синонімічних рядів лексем STPEC / STRESS і СТРЕСОСТІЙКІСТЬ / RESISTANCE TO STRESS у представників Великої Британії та України: перекладацький аспект

Науковий керівник доктор філологічних наук, доцент, професор Капранов Ян Васильович

Дата видачі завдання “10” вересня 2021 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2021 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2021 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2021р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2022 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2022р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2022 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	07 жовтня 2022 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2022 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2022 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) II курсу МПа 05-21 групи факультету германської філології і перекладу спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Тусика Степана Ярославовича

(ПІБ студента)

за темою Експериментальна діагностика синонімічних рядів лексем СТРЕС / STRESS і СТРЕСОСТІЙКІСТЬ / RESISTANCE TO STRESS у представників Великої Британії та України: перекладацький аспект

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні , ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні ☐ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____ (підпис керівника)

(_____) (ПІБ керівника)

” ____ ” _____ 2022 рік

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студента(ки) II курсу МПа 05-21 групи факультету германської філології і перекладу спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Тусика Степана Ярославовича
(ПІБ студента)

за темою Експериментальна діагностика синонімічних рядів лексем СТРЕС / STRESS і СТРЕСОСТІЙКІСТЬ / RESISTANCE TO STRESS у представників Великої Британії та України: перекладацький аспект

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — загалом 10 балів (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

(ПІБ рецензента)

(підпис рецензента)

” ” _____ 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ЛЕКСИКОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СІНОНІМІЇ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ	4
1.1 Актуалізація понять «синонім», «синонімічний ряд» на тлі суміжних понять і термінів: експеримент і його інструментарій	4
1.1.1 Витлумачення понять «синонім», «синонімічний ряд» як лінгвістичних об'єктів дослідження	4
1.1.2 Експериментальна діагностика як методологічна процедура дослідження лексичних явищ	9
1.2 Практика відтворення синонімічних рядів лексем різної професійної спрямованості	11
1.3 Синонімічні ряди лексем СТРЕС/STRESS і СТРЕСОСТІЙКІСТЬ/RESISTANCE TO STRESS у контексті психолінгвістичного дискурсу	16
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2 ТИПОЛОГІЯ ТА ФУНКЦІЇ УСТАЛЕНИХ СІНОНІМІЧНИХ РЯДІВ У ПСИХОЛІНГВІСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	21
2.1 Семантична класифікація синонімічних рядів у психолінгвістичному дискурсі	21
2.2 Структура синонімічних рядів у психолінгвістичному дискурсі	28
2.3 Прагматичні функції синонімічного ряду лексем СТРЕС/STRESS І СТРЕСОСТІЙКІСТЬ/RESISTANCE TO STRESS у контексті психолінгвістичного дискурсу	34
Висновки до розділу 2	38

РОЗДІЛ 3 ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМІОТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСЕМ STRESS/DISTRESS ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ	39
3.1 Аналіз вживання лексем STRESS/DISTRESS та їхніх похідних в контексті психолінгвістичного дискурсу	39
3.2 Аналіз лексико-семантичних варіантів лексем STRESS/DISTRESS та їхня інтегральна категорія	50
3.3 Застосування перекладацьких технік та трансформацій при перекладі лексем STRESS/DISTRESS та їхніх похідних в контексті психолінгвістичного дискурсу	59
Висновки до розділу 3	64
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	72
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	73
ДОДАТОК	75
SUMMARY	92

ВСТУП

Однією з найважливіших категорій у системі мовознавства будь-якої мови, англійської у тому числі, є синонімія. Нині синонімія є не до кінця вивченою наукою. Теоретична дослідженість явища синонімії обмежується визначенням поняття «синоніму» та класифікацією синонімів. Важливими та недостатньо дослідженими залишаються такі питання як визначення критеріїв синонімії слів, обов'язкові та факультативні ознаки синонімії, співвідношення синонімії та полісемії, визначення меж синонімічного ряду та виділення домінанти синонімічного ряду.

Інтерес лінгвістів до теоретичних проблем синонімії значно зріс за останні десятиліття. Сучасне мовознавство має у своєму розпорядженні велику кількість робіт, присвячених як теоретичним проблемам синонімії, так і дослідженню різних синонімічних одиниць. Істотний внесок у теорію та практику досліджень із синонімії був зроблений вітчизняними лінгвістами (Євген'єва А.П., Апресян Ю.Д., Бережан С.Г., Вілюман В.Г., Звєгінцев В.А., Арнольд І.В. та ін). Проблемі синонімії мовних засобів надається настільки велике значення, що деякі лінгвісти вважають за необхідне створення особливого розділу лінгвістики — теорії синонімії. У зв'язку з цим, дослідження різних синонімічних рядів, що утворюють мікросистеми в межах лексичної системи мови, становить певний інтерес.

Дана робота присвячена способам вербалізації лексеми “stress” та її синонімічних похідних в текстах англійської мови, а також труднощам і можливостям їх перекладу українською мовою. Лексема “stress” є не тільки терміном у психології та медицині, це слово стало дуже поширеним у повсякденній комунікації, яке має багато різних значень залежно від контексту.

Особливо цікавими в ході дослідження виявився переклад лексеми “stress” та її похідної “distress” українською мовою, адже різноманітність зібраних прикладів визначає підхід до їхнього аналізу. З перекладом були

пов'язані певні труднощі, яким також було приділено увагу та підібрано найефективніші перекладацькі техніки.

Об'єктом цього дослідження стали тексти психолінгвістичного дискурсу – джерела поняття “stress”.

Предметом дослідження є конкретні випадки вживання лексеми “stress” та її синонімічних похідних.

Мета дослідження – проаналізувати приклади вербалізації лексеми “stress” та її похідних, розглянути можливості їхнього перекладу, а також окреслити труднощі, пов'язані з їхнім перекладом. Загальна мета визначила коло конкретних **завдань** і порядок їх вирішення:

- скласти корпус прикладів-номінацій лексеми “stress” та її похідних;
- укласти синонімічний ряд лексеми “stress”;
- систематизувати всі приклади за різними критеріями;
- скласти лексико-семантичне поле лексеми “stress”;
- визначити частотність вживання лексем;
- проаналізувати контексти вживання лексеми “stress” та її похідних в різних типах тексту;
- виявити складнощі та техніки під час перекладу лексеми “stress” та її похідних.

Актуальність дослідження зумовлена його предметом – способами вербалізації поняття “stress”, широко поширеної в сучасному суспільстві лексеми з великим набором контекстуальних синонімів. Зібраний корпус прикладів має прикладне значення для використання, наприклад, в якості глосарію.

Для вирішення завдань було застосовано такі **методи**:

- 1) метод аналізу словникових дефініцій;
- 2) метод лінгвістичного опису;
- 3) метод порівняльного семантико-контекстуального аналізу;
- 4) метод експериментальної діагностики.

Наукова новизна цієї роботи полягає в тому, що було ширше досліджено поняття «синоніму» та «синонімічного ряду» методом експериментальної діагностики, удосконалено підхід до визначення семантичної та прагматичної функцій поняття “stress”, а також запропоновано варіанти та дієві техніки перекладу досліджуваної лексеми та її похідних.

Теоретична значущість дослідження зумовлена тим, що в ньому представлено функціонально-семіотичний підхід до опису структури словесного значення при аналізі його дериватів у різних типах тексту.

Практична значущість дослідження визначається тим, що його результати можуть бути використані в курсі лекцій з культурології, а також під час практичних занять з перекладу, лексикології, лінгвокультурології, а також під час перекладу наукових текстів з англійської мови.

Об’єм і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, висновків всієї роботи, трьох списків використаних джерел, одного додатку та резюме.

У першому розділі подано короткий огляд теоретичних засад: розглядаються питання, пов’язані з описом визначення та розуміння понять «синонім» та «синонімічний ряд», а також робиться огляд сучасних досліджень, присвячених синонімічному ряду лексем “stress” та “resistance to stress” в контексті психолінгвістичного дискурсу.

У другому розділі подано семантичну класифікацію синонімічного ряду, характеристику його структури та прагматичні функції лексем “stress” та “resistance to stress” у контексті психолінгвістичного дискурсу.

У третьому розділі складено лексико-семантичне поле лексем “stress” та “distress”, описано способи вербалізації стресу та наведено варіанти перекладу, а також розглянуто та виокремлено найефективніше перекладацькі техніки та трансформації.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ЛЕКСИКОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СИНОНІМІЇ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1 Актуалізація понять «синонім», «синонімічний ряд» на тлі суміжних понять і термінів: експеримент і його інструментарій

Синонімія є однією з традиційних категорій лексикології, але в теоретичному плані вона залишається майже не вивченою.

У «Словнику лінгвістичних термінів» О. С. Ахманова подає таке визначення цього явища: «Синонімія – це збіг за основним значенням (зазвичай при збереженні відмінностей у відтінках та стилістичній характеристиці) слів, морфем, конструкцій, фразеологічних одиниць тощо» [Ахманова 1969]. Синонімія – явище дуже складне і багатостороннє за своїми функціями, що виконуються в мові в його синхронному застосуванні та в його еволюції. Вона – продукт системи, що розвивається, що знаходиться в різноманітному і неоднозначному ставленні до дійсності [Гречко 1987].

1.1.1. Витлумачення понять «синонім», «синонімічний ряд» як лінгвістичних об'єктів дослідження. Синонімія зазвичай визначається надзвичайно загальним чином. Так, О. С. Ахманова, торкаючись цього питання, пише: «У мовознавстві загальноприйнятим є поняття синонімів, тобто слів, близьких або таких, що збігаються за значенням, але різних за звучанням» [Ахманова 1957]. А. Б. Шапіро вносить у це визначення деяке уточнення: «[...] загальна думка зійшлася у тому, що синонімами є слова різного звукового складу, що повністю збігаються за своїм значенням [...] такого збігу, зазвичай, у мовах немає. Таким чином, синонімами є слова, що відрізняються за своїм звуковим складом і містять у своїх значеннях ті чи інші відмінності» [Шапіро 1955].

До цього визначення близьким є визначення Р. А. Будагова: «Синоніми – це близькі за значенням, але різні за звучанням слова, що виражають

відтінок одного поняття. Всі синоніми, будучи різними словами, завжди висловлюють – хоча і неоднаково – одне поняття [...]. Синоніми свідчать про здатність людини за допомогою різних слів передавати одне поняття» [Будагов 1967]. Хоча А. А. Реформатський виступає проти такої співвіднесеності синонімів з поняттями та замінює її співвіднесеністю з речами, проте, він загалом зберігає той самий аспект розгляду синонімії. Він пише: «Звичайне визначення синонімів як слів, що по-різному звучать, але збігаються за значенням або мають подібне, близьке значення, страждає на неточність і неясність. [Реформатський 1996].

Найбільш нейтральним, що примиряє попередні два погляди, є визначення А. Н. Гвоздєва: «[...] синонімами називаються слова з близьким, але не тотожним значенням... зазвичай, синоніми, маючи загальне ядро значення, мають різноманітні розбіжності у значенні» [Гвоздєв 1952]. Іноді визначення синонімів уточнюється їхньою класифікацією. Таке визначення К. А. Левковської: «Синоніми – це слова що збігаються за своїм основним номінативним значенням, що відрізняються один від одного різними додатковими значеннями та особливостями вживання (синоніми ідеографічні), стилістичним використанням (синоніми стилістичні) або територією свого поширення (загальні синоніми з одного боку, і синоніми діалектні – з іншого). Використовується й інший підхід до визначення синонімії – через процедуру виділення синонімів. Ця процедура докладно описана Ш. Баллі і коротко викладається С. Ульманом у таких словах: «Тільки такі слова можна описувати як синоніми, які можуть замінити одне одного у будь-якому контексті без найменшої зміни як понятійного, так і емоційного значення» [Ульман 1957].

З усіх цих визначень, можна дійти висновку, що синоніми – це слова з гранично близькими, але не тотожними значеннями. Синоніми виконують дві основні функції: а) або називають одне й те саме явище (предмет), причому заміна одного синоніму іншим змінює відтінки думки, б) або називають дуже

близькі, подібні явища, причому заміна одного синоніму іншим веде до варіювання понять, що виражаються [Головін 1983:99].

Крім перерахованих вище дефініцій, синоніми мають наступні визначення в англійських та американських словниках. Короткий Оксфордський словник визначає синоніми як слова, що називають те ж саме (*denoting the same things*), але такі, що відрізняються контекстуальним вживанням (*leap – jump, slay – kill*) і смисловим компонентом (*blind – norm, slay – norm*), а також слова, що збігаються лише у деяких значеннях.

Словник сучасного англійського слововживання виділяє синоніми у вузькому значенні слова або повні синоніми, що збігаються у своїх денотативних і коннотативних значеннях і взаємозамінні в будь-яких контекстах, і в широкому сенсі синоніми збігаються у значеннях повністю, частково і іноді можуть взаємозамінюватися.

Грунтовне визначення синонімів знаходимо у передмові до відомого словника синонімів Вебстера: Синоніми – це завжди два або більше слів, які мають тотожне або майже тотожне основне значення (*essential meaning*) і тому однаково чи майже однаково тлумачаться. Синоніми зазвичай відрізняються додатковою імплікацією або конотацією, ідіоматичним або контекстуальним вживанням. Єдиним задовільним критерієм синонімії, зазначається у передмові, є узгодження слів у денотації (52: URL).

У Великому енциклопедичному і тлумачному словнику Вебстера, синоніми визначаються як слова однієї частини мови, що мають те ж або майже те саме основне або родове значення і відрізняються тільки конотацією, ідіоматичним вживанням або сполучністю; слова, що мають переважно тотожне тлумачення; слова, що збігаються хоча б у одному зі своїх смислів; слова чи висловлювання, які можуть замінити одне одного, не порушуючи ні норм синтаксису, ні сенсу речення, у якому відбувається ця заміна; слова та поєднання слів, пов'язані асоціативно, що вживаються в символічному, переносному сенсі, метонімічному і називають один денотат (*Wall street – American money – market*); слова, різномовного походження, що

мають один денотат (*Minerva – Athena*); дві назви, у тому числі одне передає видове, інше родове поняття (*dog – domestic animal*).

Виходячи з цих визначень, можна сказати, що необхідними та достатніми ознаками синонімії слів є їх семантико-сміслова та функціональна спільність [Вілюман 1980].

При всіх відмінностях у розумінні синонімів більшість лінгвістів вказують на семантико-сміслову спільність слів як необхідну ознаку чи умову їхньої синонімії. Семантична спільність слів визначається за допомогою компонентного аналізу значення слова як на основі словникових дефініцій, так і шляхом спостереження контекстуальних вживань у мові. Такий аналіз показує, що синоніми, розрізняючись складом компонентів своїх значень, завжди мають хоча б один компонент, який є інваріантним у значенні всіх слів, що становлять синонімічний ряд.

Група слів, що складається з кількох синонімів, називається «*синонімічним рядом*» (або гніздом). Синонімічні ряди можуть складатися як із різнокореневих, так і з однокореневих синонімів: *обличчя – лик, обігнати – перегнати; рибалка – рибак*. На перше місце в синонімічному ряду зазвичай ставиться визначальне за значенням і стилістично нейтральне слово – домінанта (*лат. dominans – панівний*) його ще називають стрижневим, основним, опорним словом. Інші члени низки уточнюють, розширюють його семантичну структуру, доповнюють оціночними значеннями.

Попри багатозначність більшості слів української мови в одного й того ж слова може бути кілька синонімів, які між собою у синонімічних відносинах перебувати не будуть. Наприклад, синонімами до слова «*важкий*» у різних значеннях будуть слова *важкий (важка робота); похмурий, безрадісний (важкі, похмурі, безрадісні думки); суворий (важке, суворе покарання); небезпечний (важка, небезпечна хвороба); незрозуміла (важка, незрозуміла мова); сварливий (важкий, сварливий характер)*. Між собою у синонімічних відносинах ці слова не перебувають.

Щоб висловити поняття у всій його повноті, може знадобитися ціла низка синонімів: один – передає загальний зміст, інші – ознаки та поняття.

Наприклад:

Star – heavenly body – planet – constellation – galaxy – sun.

Car – motorcar – automobile – machine – vehicle – wheels – truck – lorry.

Синоніми у мові утворюють угруповання слів і словосполучень, що має системний характер. Переконливі аргументи для системності синонімів наводяться, зокрема, у працях Єлісеєвої. Прояв системності Єлісеєва спостерігається в діахронічних процесах синонімічної конкуренції та диференціації синонімів та у тісному синхронічному зв'язку між полісемією та синонімією. По-перше, синонімам протистоять антоніми: *athletic – powerful, beefy – feckless, languid – puny* і т.д., хоча, звичайно, семантичні протиставлення таких слів кількісно невеликі. По-друге, досить численні групи синонімів об'єднуються всередині синонімічного ряду за якоюсь закономірною ознакою, наприклад зростання або спадання ступеня властивості, якості, інтенсивності дії і т. п. (*kind – amiable – considerate – amicable, slight – small – little – modest*), протиставлення постійної якості (*frothy, lathery, scummy*), тимчасовому (*confused, self-conscious; bashful*) тощо.

Так, критерієм зазвичай розглядається взаємозамінність: якщо два слова можна замінити один на одного, то вони є синонімами. Однак, з одного боку, взаємозамінність часто можлива і у випадках, коли між словами немає нічого спільного. Скажімо, одну й ту саму людину можна позначити як *midget, driver* або *friend's husband*. Однак це не означає, що дані висловлювання синонімічні. Як писав Г. О. Винокур, «у контексті живої мови не можна знайти жодного положення, в якому було б одноково, як сказати: *feeble* чи *exhausted, evening* чи *sunset, calendar* чи *timetable* тощо» (18, URL).

Смислова близькість – критерій інтуїтивно зрозумілий, але важкий для визначення. Наприклад, у слів *fragrance* і *stench* збігається частина значення, проте смисловий компонент, який їх розрізняє, настільки впадає у вічі, що

заважає визнати ці слова синонімами. Слова *put on haughty airs*, *pose* і *brag* дуже близькі за змістом. Проте перше описує почуття, друге – поведінку, а третє – мову. Тому вони не синоніми. У лінгвістиці розроблено ряд правил, що дозволяють оцінювати місце та «питому вагу» синонімічних компонентів, але до побудови суворого формального визначення синонімії ще далеко.

Проте теоретичні труднощі не заважають в окремих випадках оцінювати ті чи інші слова як синоніми. Будь-який носій мови розуміє, коли різними словами сказано одне й те саме або майже одне й те саме. Уявлення про синонімію у широкому сенсі, або смислова тотожність, необхідні людині, наприклад, при переказі, а також при перекладі з однієї мови на іншу. Тому синонімія – одне з фундаментальних понять лінгвістики. Деякі лінгвісти вважають це поняття невизначеним і первинним навіть по відношенню до поняття сенсу: сенс – це загальне, що є в синонімічних висловлюваннях. Справді, зрозуміти, що означає «сказати те саме іншими словами», легше, ніж зрозуміти, що таке сенс.

Синонімія – це не лише відношення між словами, вона пронизує всю мову. Наприклад, синонімічні суфікси *-er* та *-or* (*driver*, *supervisor*). Вони мають однакове значення «той, хто професійно займається чимось». Синонімічними можуть бути і одиниці різних рівнів мови, наприклад слова *too*, *much* і приставка *over-(overdone)*. Проте найчастіше, говорячи про синонімію, мають на увазі ряди слів-синонімів.

Синоніміка є одним із джерел збагачення мови виразними засобами, тому вона представляє особливий інтерес. У зв'язку з цим вивчення лексико-фразеологічної, граматичної та синтаксичної синонімії набуває не тільки теоретичного, а й практичного значення. Знання синонімії дає можливість пояснити напрямок розвитку мови, шляхи та способи зміни різних її сторін. Виходячи з вищевикладеного, під синонімами розуміються слова, які мають загальне лексичне значення та відрізняються диференціальним елементом значення.

1.1.2. Експериментальна діагностика як методологічна процедура дослідження лексичних явищ. Експеримент – це метод наукового пізнання, за допомогою якого досліджуються явища реально-предметної дійсності в певних (заданих) відтворюваних умовах шляхом їх контрольованої зміни. Експериментальне дослідження відноситься до емпіричних наукових методів і є різновидом досвіду, що має цілеспрямовано пізнавальний, методичний характер. Експеримент займає чільне місце серед методів наукового пізнання та часто виконує функцію критерію істинності наукового знання загалом.

На відміну від такого методу науково-практичного пізнання як спостереження (яке безпосередньо пов'язане з методом експерименту), експеримент здійснюється на основі теорії, що визначає постановку завдань дослідження та інтерпретацію його результатів. В експерименті дослідник активно втручається в перебіг досліджуваного процесу з метою отримати про нього певні знання. Досліджуване явище спостерігається тут у спеціально створюваних та контрольованих умовах, що дозволяє відтворювати перебіг явища при повторенні подібних умов. Створивши штучну систему, далі стає можливим усвідомлено (а іноді й несвідомо, випадково) впливати на неї шляхом перегрупування її елементів, їх елімінування або заміни іншими елементами. Спостерігаючи при цьому за наслідками, що змінюються, можливо розкрити певний причинний взаємозв'язок між елементами і тим самим виявити нові властивості і закономірності досліджуваних явищ. У результаті експерименту дослідник як контролює, так і відтворює умови, у яких вивчається об'єкт, а й часто штучно змінює ці умови, варіює їх. У цьому полягає одна з важливих переваг експерименту, порівняно зі спостереженням. Змінюючи умови взаємодії, дослідник отримує великі можливості виявлення прихованих властивостей і зв'язків об'єкта [20: 92].

Сучасна наука використовує різноманітні види експерименту. У сфері фундаментальних досліджень найпростіший тип експерименту – якісний експеримент, який має на меті встановити наявність або відсутність передбачуваного науковою теорією явища. Більш складний вимірювальний

експеримент, який виявляє кількісну визначеність будь-якої якості об'єкта. Нерідко головним завданням експерименту є перевірка гіпотез наукової теорії, що мають важливе значення (так званий вирішальний експеримент). Ще один тип експерименту, що знаходить широке застосування в фундаментальних дослідженнях – так званий уявний експеримент. Він відноситься до галузі теоретичного знання і є системою уявних, практично не здійснених процедур, що проводяться над ідеальними об'єктами. Будучи теоретичними моделями реальних ситуацій, уявні експерименти проводяться з метою з'ясування узгодженості основних принципів теорії.

1.2 Практика відтворення синонімічних рядів лексем різної професійної спрямованості

Англійська мова, як і будь-яка інша, протягом часу зазнавала змін. Тому зараз ми бачимо, що сучасна англійська мова багата синонімами. Щоб з'ясувати, що сприяло появі цього різноманіття слів, звернемося до джерел синонімії.

У ході історії англійська мова виявилася проникнішою при взаємодії з іншими мовами, тому відсоток запозичень великий. 70% лексики англійської мови запозичено з інших мов, таких як: латинська, грецька, французька, датська тощо.

Характерним прикладом англійських синонімічних груп є протиставлення споконвічно англійських слів та запозичень, наприклад, споконвіку англійських слів та слів латинського походження: *bodily (Native) – corporal (Lat)*; *brotherly (Native) – fraternal (Lat)*; споконвічно англійської лексики та слів французького походження: *answer (Native) – reply (Fr)*; *fiddle (Native) – violin (Fr)*; споконвічно англійської лексики, слів французького та латинського походження: *begin (Native) – start (Fr – Lat) – commence (Fr) – initiate (Lat)*; *rise (Native) – mount (Fr) – ascend (Lat)* [13: 241-243].

По тому, який аспект слова виявляється новим для мови що його запозичує, запозичення поділяються на:

1. **Фонетичні запозичення**, що характеризуються тим, що загальний їхній звуковий комплекс виявляється для запозиченої мови новим, хоча кожен із їх звуків замінюється звуком мови, куди вони потрапляють (*sport, labour, travel, people, castle та інші*).

2. **Кальки** – це запозичення як буквального перекладу іноземного слова чи висловлювання, наприклад, запозичення з мови індіанців: *pale-face* – *блідоллиций*; *pipe of peace* – *трубка миру*.

3. **Семантичні запозичення** – це запозичення нового значення, часто переносного, до слова, що вже є в мові (*gift - подарунок (давньо-англійський – викуп за дружину)*).

Також запозичення походили з територіальних варіантів англійської, таких як: американської, канадської, австралійської тощо. Наприклад: «шашки» – *checkers (American English) – draughts (British English)*, «диван» – *couch (AE) – sofa (BE)*, «черга» – *line (AE) – queue (BE)*, «диван» – *couch (AE) – sofa (BE)*, «розклад» – *schedule (AE) – timetable (BE) i m.д.*

Іншим джерелом синонімії є запозичення з діалектів англійської мови – шотландської, ірландської та валлійської. Наприклад, *baby – bairn, glamour – charm, windae – window, tattie – a potato (Scottish); liquor – whisky (Irish); awa – uncle, batch – a load of bread, bished – tired out (Wenglish)*.

Створення нових слів шляхом додавання або втрати різних афіксів, словоскладання або скорочення є ще одним джерелом синонімії.

Розглянемо деякі приклади словотвору:

– скорочення: *memorandum – memo; vegetables – vegs; microphone – mike; popular song – pop song*;

– конверсія: *call – to call, stop – to stop, cry – to cry, water – to water, fox – to fox*;

– афіксація: *rich – enrich, marry – marriage, free – freedom, to type – typist*;

– словоскладання: *baby + sit = to babysit, high + way = highway, out + side = outside.*

Евфемізм є ще одним джерелом синонімії англійської мови. Евфемізм – це (від грец. *euphemismos* з *eu* – добре + *phemi* – говорю) пом'якшувальне позначення будь-якого предмета чи явища, м'якше вираження замість грубого [11: 57]. Наприклад, слово “*lavatory*” через своє значення має безліч різних евфемізмів: *powder room, washroom, restroom, retiring room, (public) comfort station, ladies' (room), gentlemen's (room), water-closet, WC.* Слово “*pregnancy*” відноситься до досить делікатної теми, що пояснює наявність його «слів-замінників»: *in interesting condition, in delicate condition, in the family way, with a baby coming, (big) with child, expecting.*

Психічні захворювання також є причиною частого вживання евфемізмів у мові. Наприклад, замість “*mad person*” буде сказано: *insane, mentally unstable, unbalanced, unhinged, not (quite) right, cuckoo (sl.), nutty (sl.)* [2: 4].

Звернувшись до цих прикладів, бачимо, що саме існування та використання евфемізмів викликано, перш за все, нормами спілкування в соціумі. Однак слід розуміти, що існують відмінності між евфемізмами формального стилю і сленгу, перші мають делікатно ухильне значення, тоді як другі використовуються в спробі висміяти неприємний факт.

Отже, різноманіття синонімів англійської пояснюється наявністю кількох джерел походження. У ході історії мова взаємодіяла, запозичувала слова інших мов, тим самим збагачуючи свою лексику. Зважаючи на поширення мови на різних територіях, виникали різні варіанти англійської мови, що теж дозволяло урізноманітнити лексику новими синонімами. А також англійська багата на способи словотвору, які допомагають створювати нові синоніми.

Існує безліч класифікацій синонімів англійської мови, оскільки багато лінгвістів зверталися до цієї теми: Г. Б. Антрушина, І. В. Арнольд, В. В. Виноградов, В. В. Єлісеєва. Звернемося до праць деяких із них.

Визначний вчений, академік В. В. Виноградов виділив три типи синонімів: ідеографічні, стилістичні, абсолютні. Він визначив ідеографічні синоніми як слова, що передають те саме поняття, але розрізняються за відтінками значення. Наприклад, “*understand*” розуміти щось конкретне – “*realize*” має ширше значення – розуміти всю ситуацію. Стилiстичні синоніми зазвичай використовуються для того, щоб надати емоційного забарвлення висловлюванню. Вони спрямовані на створення бажаного ставлення читача до висловлювання. Наприклад: *enemy* (нейтральне) – *adversary* (книжкове) – *foe* (поетичне).

Абсолютні синоніми за визначенням не повинні відрізнятися один від одного ні смисловими, ні експресивними відтінками. Виділення такої групи синонімів не відповідає фактам мови. У будь-якій парі синонімів, якщо вони збереглися у мові, виникають або ідеографічні, або стилістичні відмінності (6: URL).

Класифікація синонімів по лінгвістичному енциклопедичному словнику показує такі типи синонімів, як повні (*strike-walkout* – *страйк*) та часткові (*big-large*), а також за структурними відмінностями: різнокореневі (*old-ancient*) та однокореневі (*to clean-to cleanse*) [11: 57].

Іншу класифікацію представила Г. Б. Антрушина. Її класифікація ґрунтується на визначенні синонімів за типами конотації, а саме на стійкій асоціації у мовній свідомості того, хто говорить, яку викликає вживання будь-якого слова у певному значенні. Виділяються такі типи:

– ступеня та інтенсивності (*to surprise* – *to astonish* – *to amaze* – *to astound* – *дивувати, вражати*; *to satisfy* – *to please* – *to content* – *to gratify* – *to delight* – *to exalt* – *задовольняти, радувати*);

– тривалості (*to stare* – *to glare* – *to gaze* – *to glance* – *to peep* – *to peer* – *усі слова, крім “to glance” позначають тривалість дії, а це слово – поглянути мигцем*);

– емоційності (*to stare* – *дивитися в подиві*, *to glare* – *уважно, сердито дивитися*);

– оцінки (*well-known – famous – notorious – celebrated*, де “*notorious*” має негативне значення, а “*celebrated*” позитивне);

– причини (*to shiver – тремтими від холоду, to shudder – тремтими від страху*);

– способу дії (*to stroll – to stride – to trot – to pace – to swagger – to stagger – to stumble – гуляти, прогулюватися, розбіжності у темні ходьби, ході, манері руху*) [2: 376].

У дослідженнях І. В. Арнольд виділяє ідеологічні, стилістичні, контекстуальні та абсолютні синоніми. Ідеографічні синоніми відрізняються або додатковими значеннями і супутніми уявленнями, або вживанням і сполучністю з іншими словами, але частіше і тим, і іншим, оскільки стійкі контексти вживання тісно пов'язані зі смисловою структурою і впливають на значення слова.

Ідеографічні синоніми “*pull, draw, drag, tug*” означають тягнути, але в той час як перший зазвичай супроводжується прислівником, що вказує напрямом тяги, другий характеризує плавне зусилля, а третій відрізняється за силою і має на увазі більший опір, у слові “*tug*” додатковий відтінок пов'язаний з переміщенням.

Групи ідеографічних синонімів можуть представляти різні поєднання основної ознаки з іншими, що надає їм особливого відтінку:

to laugh – to giggle – to chuckle – to guffaw;

to look – to glance – to peep – to stare – to gaze – to watch;

healthy – wholesome – sane – sound.

Стилістичні синоніми представляють те саме поняття, але використовуються у різних стилях мови. Розглянемо приклади таких синонімів:

– *nonsense* (нейтральне) – *bombast* (книжкове) – *rot* (розмовне) – *wish-wash* (сленг);

– *courage* (нейтр.) – *valour* (книжн.) – *dauntlessness* (поетич.) – *guts* (сленг);

– *justic* (нейтр.) – *legality* (спеціальний термін) – *fair play* (розм.) [2: 376].

Контекстуальні синоніми, тобто обумовлені контекстом, близькі за значенням лише за певних умов. Наприклад, у пропозиціях:

I'll go to the shop and buy some bread.

I'll go to the shop and get some bread.

Дієслова “*buy*” і “*get*” будуть синонімами, хоча насправді не близькі за значенням.

Абсолютні синоніми – це слова, які тотожні за змістом. Але таке явище дуже рідкісне у розмовній мові і найчастіше такі синоніми зустрічаються у термінології. Абсолютними синонімами є, наприклад:

screenwriter – *scriptwriter* – *scripter* – *scenarist* – *сценарист*;

airman – *flyer* – *flying man* – *льотчик*.

Синонімічні пари цього типу виникають також в англійській мові через проникнення американізмів, наприклад: *wireless* – *radio* [1: 8]. Але загалом абсолютні синоніми дуже нечисленні, і поява в мові зазвичай є причиною семантичних чи інших змін у групах, куди вони входять.

Дослідивши класифікації синонімів різних вчених, можна зробити висновок про те, що за ступенем синонімічності синоніми можуть бути повними та частковими, за різницею у значеннях – ідеографічні, стилістичні, контекстуальні та абсолютні, а по структурі – однокореневі та різнокореневі.

1.3 Синонімічні ряди лексем СТРЕС/STRESS і СТРЕСОСТІЙКІСТЬ/RESISTANCE TO STRESS у контексті психолінгвістичного дискурсу

У сучасній когнітивній лінгвістиці поняття «концепт» є одним з найбільш широко використовуваних і суперечливих.

Ю. С. Степанов вважає, що концепція – це «зміст поняття» [29: 336]. Н. А. Гуніна розглядає концепт як дискретну ментальну одиницю, яка

відображає об'єкт реального або уявного світу і зберігається в національній пам'яті носіїв мови у вербалізованій формі [33: 365].

У цій роботі проведено лінгвістичне дослідження вербалізатора концепту “STRESS” – слова “stress”: проведено етимологічний, дефініційний, синонімічний аналізи, а також аналіз статистики частотності вживання даного концепту; проаналізовано специфіку концепту, беручи до уваги різні позиції головного компонента: слово “stress” з лівостороннім та правостороннім модифікаторами; дієслівні та атрибутивно-номінативні словосполучення, до складу яких входить дана одиниця в препозиції та постпозиції; проведено логіко-семантичний аналіз; наведено статистичні дані щодо кількості зустрічаються слововживання з цим словом.

За даними зі словника Etymology Dictionary, перші згадки англійського слова “stress” відносяться до XIII ст. і означають проблеми, негаразди та тиск. Слово “stress” походить від часткового скорочення від середньоанглійського *distress* (n.) «почуття крайнього занепокоєння, смутку або болю». Спорідненими словами також є *estresse* у старофранцузькому – обмеженість, пригнічення, *strictia* – в латині, від латинського *strictus* – щільний, стиснутий, стягнутий.

Надалі слово “stress” набуває наступних значень:

- із середини XV ст. – фізична напруга на матеріальний об'єкт;
- з 1855 р. – абстрактна сила у механіці;
- з 1955 р. – набуває суто психологічного сенсу (65: URL).

Для того, щоб мати поняття про сутність концепту “stress”, необхідно розглянути основні значення вербалізатора цього концепту. Згідно з *American Heritage Dictionary of the English Language*, слово “stress” як іменник має 11 лексико-семантичних варіантів, як дієслово – 5 лексико-семантичних варіантів.

На основі даного словника можна виділити такі основні значення:

- *Importance, significance, або emphasis placed on something.*

– *Condition of physiological or psychological disturbance to the normal functioning or well-being of an organism.*

– *The internal distribution of force per unit area within a body subject to an applied force or system of forces (62: URL).*

За допомогою сайту Sensagent було виділено синонімічний ряд до іменника “stress”: *accent, anxiety, electricity, focus, importance, nervous tension, pressure, strain, weight*; та синонімічний ряд дієслова “stress”: *accentuate, emphasize, lay stress on, put stress on, show up, try, underline, focus (75: URL).*

Було проведемо структурно-морфологічну класифікацію слова “stress”. Згідно з даними джерела British National Corpus, загальна кількість слововжитків лексеми “stress” складає 4784 одиниці.

Розглянемо утворення похідних та складних слів, у яких корінь “stress” є основним компонентом. Кількість слововитрат одиниць з коренем “stress” з префіксом становить 2920.

– DISTRESS (1140) – горе, страждання;

– UNSTRESSED (95) – ненаголошений;

– OVERSTRESS (10) – перенапруга.

Далі розглянемо слово “stress” у поєднанні з лівостороннім та правосторонніми модифікаторами, а також з доповненнями (дієслівне словосполучення). Розглянемо також словосполучення зі словами, що мають корінь “stress”. Відповідно до джерела BNC, кількість слів з лівостороннім модифікатором становить 10863, а з правостороннім – 11576 одиниць (73: URL).

Із запропонованих варіантів можна виділити такі конструкції.

Атрибутивно-номінативні словосполучення з лівостороннім модифікатором: *Pron+N – any stress* (будь-який стрес), *Adj+N – emotional stress* (емоційне потрясіння), *Adj+N – high stress* (сильний стрес); атрибутивно-номінативні словосполучення з правосторонніми модифікаторами: *N+N – stress level* (рівень стресу), *N+prep+N – stress at work* (стрес на роботі), *N+N – stress concentration* (концентрація на напруги);

“stress” у ролі правостороннього модифікатора: *N+prep+N – effects of stress* (наслідки стресу), *N+prep+N – level of stress* (рівень стресу), *N+prep+N – time of stress* (період стресу).

Дієслівні словосполучення з лівостороннім модифікатором:

V+N – to have stress (нервувати), дієслівні словосполучення з правостороннім модифікатором: *V+N – stress the importance* (підкреслювати важливість), *V+N – to stress the need* (наголошувати на необхідності), *V+Adv – stress again* (повторно наголосити), *V+prep+N – to be in stress* (бути в стані стресу).

Ад'єктивне словосполучення: *Adj+V – important to stress* (важливо підкреслити), “*anxiety and stress*” (тривога та стрес), “*stress and strain*” (стрес і напруга), “*stress and tension*” (тиск і напруга), “*stress and syllable*” (наголос і склад) є прикладами однорідних словосполучень.

Підсумовуючи, слід сказати кілька слів про результати дослідження. Вдалося з'ясувати, що перші згадки про англійське слово “stress” відносяться до XIII ст. Семантика концепту “stress” нерозривно пов'язана з ментальною сферою людського буття та з реакцією організму на сильний фізичний чи психологічний вплив, а також напружений стан нервової системи організму внаслідок такої реакції. Також простежується зв'язок із акцентуванням, виділенням та наголосом. Крім того, виявлено зв'язок концепту з такими характеристиками, як напруженість, міцність і наполегливість.

Також можна зазначити, що лексема “stress” є багатозначною, тобто вона являє собою полісемічне слово з великою кількістю синонімів і похідних. Дане дослідження дозволило зрозуміти, що один концепт може відображати суть і специфіку мови, а також світогляд і менталітет носіїв певної мови.

Висновки до розділу 1

Синонімія англійської мови є досить вивченою лінгвістами темою. Дане явище ґрунтується на здатності мовної системи мати кілька варіантів, щоб висловити одне й те саме значення. Виділяють лексичну синонімію, яка сприймається як повний чи частковий збіг значень мовних одиниць.

Компонентом синонімії є синоніми – слова однієї частини мови, що мають загальне значення та можливість взаємозамінності. Синоніми можуть об'єднуватися в мові у певні групи – синонімічні ряди. У таких групах виділяється одне слово – домінанта – яке несе загальне значення.

Англійська мова багата синонімами, що пояснюється наявністю наступних джерел синонімії: запозичення з інших мов, варіанти та діалекти англійської мови, словотвори та евфемізми. Близько 70% лексики англійської мови представляють запозичення з інших мов, таких як: латинська, грецька, французька, датська тощо. Також сильний взаємозв'язок варіантів англійської мови.

Щодо класифікації синонімів англійської мови. Виділяють повні та часткові синоніми, порівнюючи їх за ступенем синонімічності. Ідеографічні, стилістичні, контекстуальні та абсолютні синоніми мають відмінності у значенні, а порівняння за структурними компонентами дозволяє говорити про однокореневі та різнокореневі синоніми.

Таким чином, синонімія є одним із джерел збагачення мови виразними засобами. Знання синонімії дає можливість пояснити напрямок розвитку мови, шляхи та способи зміни різних її сторін, а також полегшує доступ до її багатств.

РОЗДІЛ 2

ТИПОЛОГІЯ ТА ФУНКЦІЇ УСТАЛЕНИХ СИНОНІМІЧНИХ РЯДІВ У ПСИХОЛІНГВІСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1 Семантична класифікація синонімічних рядів у психолінгвістичному дискурсі

Тема синонімії в англійській мові є досить обширною. Синонімічними зв'язками між словами просякнута вся англійська мова. Синоніми є важливою частиною будь-якої мови. Вони виконують дві важливі функції – відповідають за мовленнєву різноманітність, а також за точнішу, чіткішу та яскравішу передачу інформації.

Існує кілька систем класифікації синонімів, але на даний момент загальноновизнаною є класифікація синонімів розроблена В. В. Виноградовим. Згідно із системою класифікації В. В. Виноградова синоніми поділяються на абсолютні, стилістичні та ідеографічні.

Синоніми, що виражають одне й те саме поняття в різних стилістичних реєстрах, називаються відповідно стилістичними і, як правило, можуть бути взаємозамінні. Відмінності між ними полягають у сфері застосування; відтінки самого сенсу при цьому мають суто стилістичний характер.

Одне й те саме поняття або предмет можуть називатися по-різному в різних стилях або реєстрах мовлення, усередині одного діалекту чи варіанта мови (*gentleman – man – chap; thrifty – economic – stingy*), а також різнитися за діалектами та варіантами однієї мови (*cowshed – cowhouse; haystack – hayrick; tap – faucet; windshield – windscreen*).

Належність синонімів до різних стилів і реєстрів мови, тобто стилістичне забарвлення слова, є дуже важливим, але воно не зачіпає поняттєвої сторони значення. Наприклад, слова “*please*” і “*pray*” передають

нейтральне й архаїчне забарвлення прохання; “*stop talking*” і “*shut up*” розрізняються ступенем емоційності та сферами вживання. У цьому випадку поняттєвої відмінності між денотатами немає, а є тільки обмеження стилістичного характеру, до яких можуть додаватися емотивні відмінності. Наприклад, у ряді *small – little – tiny – wee* (girl) синоніми “*small*” і “*little*” відрізняються один від одного емотивністю (*small – не великий за ступенем, розміром, etc.*; *little – невеликий*, зазвичай емотивний, часто перед ним стоїть інший прикметник, який виражає відчуття: *a pretty little girl*), “*tiny*” підсилює значення “*small*” (*tiny – extremely small*), а “*wee*” несе в собі семи не лише розміру й емоційної оцінки, а й стилістичну ознаку приналежності до діалекту (*wee – very small*).

Стилістично однорідні синоніми заведено називати ідеографічними, або понятійними, оскільки, належачи до однієї (частіше нейтральної) стилістичної сфери, вони співвіднесені з одним і тим самим поняттям, пропонуючи різні аспекти погляду на нього (*power – force – energy* співвіднесені зі спільним поняттям, максимально вираженим словом “*power*” (*power – ability to do or act; force – power of body or mind; energy – сила, capacity to do things and get things done; beautiful – handsome – pretty – good-looking* описують одну й ту саму ознаку, виражену різною мірою і властиву різним денотатам).

Загальне для всіх членів ряду значення називається інваріантним, тобто незмінним, до якого в кожному із синонімів додаються відтінки. Починає діяти уточнювальна функція синонімії. Носієм найбільш чистого інваріантного значення є домінанта ряду. У наведених вище прикладах домінантою є слова “*power*” і “*good-looking*”.

Якщо значення понятійних синонімів повністю збігаються (а в багатозначному слові у співвідношення синонімії вступають лексико-семантичні варіанти), вони називаються абсолютними (або повними) синонімами. Таких слів у мові мало, і існують пари (або ряди) абсолютних синонімів недовго. Надалі відбувається перерозподіл сем усередині членів

ряду і синоніми або починають відрізнятися за сферою вживання або набувають нового смислового відтінку залежно від сполучуваності з іншими словами. У першому випадку вони стають стилістичними, у другому – відносними (або частковими) понятійними синонімами.

Приклади формування стилістичних синонімів – поділ сфер функціонування іменників “*valley*” і “*dale*”; дієслів “*came*” і “*cause*”, перше з яких належить до загальнолітературного шару лексики, а друге вживається в термінологічній сфері як філософський термін. Дієслово “*cause*” входить також до синонімічного ряду *cause – trigger – start*, члени якого являють собою часткові понятійні синоніми, відрізняючись не стилістично, а відтінками сенсу (*cause – make smth happen; trigger – be the cause of smth serious or violent; start – make a beginning of smth*).

Однакова предметна віднесеність проявляється і в тому, що синонімічні зв'язки можуть з'явитися в мовленні між тими словами, які не є синонімами в мові. Таким чином, слова “*poet*” і “*swan*” не пов'язані жодним спільним значенням, однак у мовленні обидва ці слова вживаються синонімічно в значенні «поет», якщо йдеться про В. Шекспіра (*the Swan of Avon*). Спільність контексту в цьому випадку дає змогу назвати такі синоніми контекстуальними. Низка контекстуальних синонімів закріплюється з часом у мові, виступаючи в одному й тому самому контексті, і тоді можна говорити про контекстуальну синонімію окремих лексико-семантичних варіантів багатозначного слова. Наприклад, дієслова *smash, condemn, stop, fight* не є синонімами в основному значенні, але в контексті з *racism* їх об'єднує домінанта “*fight*”.

Синоніми важливо розглядати не стільки як слова, які можуть замінити одне одного, а як слова, що уточнюють думку і ставлення до висловлюваного. Робота над синонімами розкриває не тільки відповідності, а й відмінності між ними. Ці відмінності можуть стосуватися додаткових значень, стилістичної характеристики і вживаності в поєднанні з тими чи іншими словами.

Синоніми виділяються за спільністю предметного значення (предметне значення збігається з обсягом значення слова). Синоніми – це категоріально ідентичні словникові одиниці, що збігаються за обсягом в одному або кількох словникових значеннях.

Наприклад: *сміливий – хоробрий, секрет – таємниця, to end – to finish, jail – prison, gulf – bay, car – automobile.*

Синоніми називають один і той самий клас предметів. Коли в лексикології говорять про синоніми, мають на увазі й порівнюють словникові значення слів.

Одні й ті самі предмети набувають двох найменувань:

а) через випадковість (при цьому одне з них поступово виходить з ужитку);

б) з огляду на логічну необхідність: кожне зі слів по-різному характеризує предмет (у цьому разі кожне зі слів зберігається в мові, закріпившись за різними стилями мовлення).

Критерієм синонімічності слугує збіг обсягів значень і можливість використання слова для найменування всіх предметів, що становлять обсяг значення слова.

Відмінність між синонімами як словами з ідентичним предметним значенням може здійснюватися таким чином.

Синоніми можуть:

- збігатися не у всіх словникових значеннях (якщо слово багатозначне);
- збігатися не у всіх комбінаторних значеннях (тобто відрізнятися сполучуваністю);
- різнитися за компонентним складом значень (тобто мати різні дефініційне, емоційне та асоціативне значення);
- різнитися за місцем поширення, часом використання і за сферою вживання.

Число загальних семантичних елементів, що збігаються, у різних словах, так само як і кількість нетотожних елементів, а також кількість позицій, у яких семантичні відмінності стають неістотними, неоднакове. Відповідно на цій підставі можна говорити про різний ступінь синонімічності для різних слів.

У цьому плані цікавою є класифікаційна схема типів синонімії, розроблена Дж.Дайонзом (18: URL), у якій автор, виходячи з визначення повної синонімії як абсолютної еквівалентності двох одиниць і тотальної синонімії як взаємозамінності в усіх контекстах, виокремлює чотири види синонімії:

- 1) повна і тотальна синонімія;
- 2) повна, але не тотальна синонімія;
- 3) неповна, але тотальна синонімія;
- 4) неповна і нетотальна синонімія.

Водночас порахувати типи і ступінь синонімічності неймовірно важко, оскільки слова, описані як синоніми, демонструють різні види відмінностей. С.Ульманн [11: 57] цитує професора У.Е.Коллінсона, який представив усі види відмінностей між синонімами як дев'ять можливих випадків:

- 1) одне слово є більш загальним порівняно з іншим: *refuse* «відмовляти, відкидати»; *reject* «відкидати, відхиляти»;
- 2) одне слово більш інтенсивне, ніж інше: *repudiate* «відпрікатися»; *refuse* «відмовляти, відкидати»;
- 3) одне слово більш емоційне порівняно з іншим: *relest* «відкидати, відхиляти»; *decline* «відхиляти, відводити, відкидати»;
- 4) одне слово може містити моральну оцінку або осуд, тоді як інше нейтральне: *thrifty* «ощадливий, скрупульозний»; *economical* «заощадливий, економний»;
- 5) одне слово належить до професіоналізмів, а інше – ні: *decease* офіц. «покій, смерть»; *death* «смерть»;

6) одне слово більш книжкове, ніж інше: *passing poet* «кончина»; *death* «смерть»;

7) одне слово більш загальноживане, ніж інше: *turn down* «відкидати»; *refuse* «відмовляти»;

8) одне слово є діалектизмом, а інше ні: *Scots-flesher* шотл. «м'ясник»; *butcher* «м'ясник»;

9) один із синонімів належить до дитячого мовлення: *daddy* розм. «тато, татко»; *father* «батько».

Звернувшись знову до переліку раніше зазначених відмінностей між синонімами, не можна не помітити, що багато з перерахованих типів утворюють, по суті, один тип: синоніми різняться своєю приналежністю до різних функціональних стилів, або реєстрів мовлення, відрізняються один від одного емотивним компонентом свого значення. Набагато більш чіткою і одночасно вичерпною видається типологія відмінностей між синонімами, запропонована Ю.Д.Апресяном [12: 211]. У цій типології всі спостережувані між синонімами відмінності зводяться до 4 типів:

- а) суто семантичні відмінності;
- б) оціночні відмінності;
- в) відмінності в семантичних асоціаціях;
- г) відмінності в логічних акцентах.

Найцікавішими і водночас найскладнішими та найрізноманітнішими є суто семантичні відмінності, що визначають відмінності між синонімами. Синоніми, що семантично відрізняються, здебільшого виражають поняття про дії, події, ситуації, процеси, стани, властивості (на відміну від суто стилістичних синонімів, які найчастіше називають предмети). Ю.Д.Апресян пише, що дії, ситуації, події, можуть різнитися своїми учасниками (суб'єктом, об'єктом, адресатом, інструментом, засобом) і своїми власними характеристиками (причиною, результатом, метою, мотивуванням, місцем, кінцевою та початковою точкою, часом, способом, характером, ступенем, формою прояву тощо). Саме типи учасників і узагальнені характеристики

дій, ситуацій, станів у дуже багатьох випадках виступають як розпізнавальні ознаки синонімів.

Наприклад, часові характеристики лежать в основі відмінностей синонімів *associate*, *pal* і *comrade* «приятель, товариш», *companion* «товариш», *chum* «близький, давній друг». *Associate*, *pal*, *comrade* припускають наявність соціальних та емоційних зв'язків між людьми протягом значного часу; вони не можуть позначати короткочасних контактів. *Companion* здатне до такого вживання. *Chum* позначає ситуацію старої дружби, що почалася в дитинстві або юності і тривала до зрілого віку.

Різний ступінь властивості відрізняє синоніми *expert* «досвідчений, обізнаний» і *skilful* «вправний, умілий, досвідчений»: *expert* позначає вищий ступінь умілості, ніж *skilful*. Аналогічні відмінності за ступенем виявляються в рядах *surprise* «дивувати», *astonish* «вражати», *amaze* «приголомшити»; *cool* «прохолодний», *cold* «холодний», *frosty* «морозний», *icy* «крижаний». За умисністю/ненавмисністю різняться синоніми ряду *gather* – *collect* – *assemble* «збиратися в одному місці». *Gather* не виражає умисності дії. *Collect* завжди передбачає в суб'єкта певний намір, *assemble* – обставину, що мета суб'єкта й об'єкта дії збігається або є подібною, а також те, що вона має, як правило, суспільний або політичний характер.

Відмінності в логічних акцентах спостерігаються в семантиці синонімічних прикметників *hard*, *difficult* «важкий, такий, що вимагає через свою складність або наявність перешкод великої затрати зусиль». У значенні *hard* підкреслено ідею необхідності затрати великих зусиль. *Difficult* більшою мірою фокусує увагу на складнощах і перешкодах, що лежать на шляху до розв'язання завдання.

З розгляду типів відмінностей, що існують між синонімічними словами, з усією очевидністю впливає, що відмінності між синонімами проходять не по лінії їхніх лексичних значень, а стосуються лише деяких семантичних компонентів лексичних значень.

Семантична близькість і синонімічний зв'язок слів, що впливає звідси, за одним із їхніх лексичних значень не припускає і не виключає можливості синонімічних зв'язків за іншими лексичними значеннями багатозначних слів. Відповідно багатозначне слово може входити одночасно до кількох різних синонімічних рядів або груп. Так, слово “*part*” внаслідок своєї багатозначності виявляється членом дев'яти синонімічних рядів:

1) *piece – parcel – section – segment – fragment – scrap – crumb – moiety – remnant – portion – section – division – subdivision;*

2) *member – organ – constituent – element – component – ingredient;*

3) *share – portion – lot;*

4) *concern – interest – participation;*

5) *allotment – lot – dividend – apportionment;*

6) *business – charge – duty – office – function – work;*

7) *side – party – interest – concern – faction;*

8) *character – role – cue – lines;*

9) *portion – passage – clause – paragraph.*

Таким чином можна зробити висновок, що існує багато підходів до класифікації синонімів, що ґрунтуються на різних критеріях. На даний момент загально визнаною є класифікація синонімів розроблена В. В. Виноградовим, згідно з якою синоніми поділяються на абсолютні, стилістичні та ідеографічні.

2.2 Структура синонімічних рядів у психолінгвістичному дискурсі

Синоніми розглядаються як слова однієї частини мови, що володіють загальним семантичним компонентом, який показує, що ці лексичні одиниці, які виявляють часткову взаємозамінність у мові та мовленні, повністю або частково збігаються або в усьому обсязі їхніх семантичних структур (два моносемічних слова), або тільки в окремих семантичних варіантах (два полісемічних слова, одне моносемічне слово – одне полісемічне слово).

Синонімічний ряд – це незамкнене об'єднання синонімічних лексичних одиниць, що має ієрархію, формується навколо певної мікротеми та базується на сукупності інтегральних і диференціальних ознак [10: 94].

Аналізуючи структуру синонімічних груп, слід зупинитися на проблемі виділення домінанти (опорного слова) синонімічного ряду. У зв'язку з цим Ш. Баллі вважав, що вивчення синонімії можливе тільки в тому разі, якщо досліджувані одиниці групуються навколо домінанти-ідентифікатора, тобто слова, що виражає ідею в простій і звичайній формі, а також не містить додаткової експресивно-емоційної семи. Існує й протилежна думка про те, що досить складно встановити критерії об'єктивного виокремлення домінанти синонімічної групи, тож можливо проводити аналіз синонімічних об'єднань без ідентифікації опорного слова. Виокремлення домінанти синонімічного ряду є доцільним і необхідним для проведення зіставного та компонентного аналізу. Під час ідентифікації такого опорного слова слід спиратися на ознаки найбільшої узагальненості лексичного значення та найменшого ступеня етико-стилістичної маркованості.

Вивчення відношення слів, що входять до синонімічних рядів, дає змогу простежити й описати внутрішньомовні зв'язки та взаємодії між словами, якими характеризується лексико-семантичний рівень мови.

Два і більше лексичних синонімів, співвідносних між собою під час позначення одних і тих самих явищ, предметів, ознак, дій, утворюють у мові певну групу, парадигму, а саме синонімічний ряд (24: URL).

Наприклад: для позначення дії, що приводить до стану нервового напруження, піднесення, в англійській мові використовують синонімічний ряд – *agitate – disturb – worry – stir up – excite – move – touch – shake – trouble – concern*.

У складі синонімічного ряду виокремлюється якесь одне слово, семантично максимально повне і стилістично нейтральне (яке не має додаткових стилістичних характеристик). Воно стає основним, стрижневим, опорним, нерідко званим домінантою. У наведеному вище ряді таким буде

слово “*agitate*”. Решта слів, окрім основного значення «*приводити до стану нервового напруження, підйому*», виражають додаткові семантико-стилістичні відтінки основного значення, що виражається домінантою.

Синонімічним рядом прийнято вважати певну підсистему моделей, що об'єднуються різними граматичними конструкціями та синтаксичними відношеннями. Синонімічний ряд складається з двох або кількох слів, що мають різні зв'язки:

1) кожне слово має свій смисловий відтінок; одне зі слів може мати більш загальне значення: *to look* – *to glance* – *to stare* – *to view* – *to eye* – *to peep*; слово *to look* – *дивитися*, називає дію взагалі, а у відтінках значення решти слів відбито характеристику цієї дії: *to glance* – *мигцем глянути*, *to stare* – *дивитися пильно*, *to view* – *розглядати*, *to peep* – *підглядати*, *to eye* – *пильно роздивлятися*. Таким чином, заміна в контексті якогось слова словом-синонімом призводить до змін у смисловому відтінку висловлювання;

2) у стилістичному ряді одне зі слів може бути нейтральним за стилістичним забарвленням, тоді як інші емоційно забарвлені: *to eat* (нейтр.) – *їсти*, *to partake* (емот.) – *навіювати*, *to wolf* (жарг.) – *жерти*. Заміна слів одним із його синонімів може порушити стиль висловлювання або надати йому іншого емоційного забарвлення;

3) синонімічний ряд можуть складати слова, які відрізняються одне від одного різною сполучуваністю з іншими словами. Так, у ряді: *piece* – *morsel* – *lump* – *slice* – *chunk*, слово *piece* – *шматок* має широке коло сполучуваності, решта слів можуть сполучатися тільки з обмеженим числом слів: *a morsel of bread (meat)* – *шматок хліба (м'яса)*, *a slice of cheese (sausage)*, *a lump of sugar*, *a chunk of wood*;

4) слова одного синонімічного ряду можуть поєднувати в собі ще й інші значення та мати різне вживання, у таких випадках вони вже не є синонімами одне одному та входять до інших синонімічних рядів. Наприклад: *to get*, *to receive* – є назвою дії – *отримувати*, але кожне має свої смислові відтінки: *to receive* має на увазі «*отримувати за умови пасивності*

суб'єкта», *to get* називає дію як таку, тобто має більш загальне значення. Але кожне з цих слів має й інші значення: *to get* – *отримувати, діставати, здобувати, купувати*; *to receive* – *отримувати, вміщати, приймати гостей, отримувати, досягати, здобувати*, і в цих другорядних значеннях ці слова не є синонімічними одне одному;

5) багатозначне слово може входити в кілька синонімічних рядів, сприяючи збагаченню мови новими синонімами. Так, англійське “*to ask*” входить до таких синонімічних рядів:

- а) *to ask* – *to inquire* – *запитувати, поцікавитися*;
- б) *to ask* – *to beg* – *to request* – *просити (з різними відтінками)*;
- в) *to ask* – *to invite* – *запрошувати, кликати*.

До синонімічного ряду можуть входити не тільки окремі слова, а й фразеологічні одиниці, які функціонально дорівнюють слову і виражають те саме поняття: *to try* – *пробувати*, *to make an attempt* – *зробити спробу*; *to decide* – *вирішувати*, *to make up one's mind* – *прийняти рішення*.

Синонімічні ресурси англійської мови можуть бути розглянуті з різних точок зору. Таким чином за своєю лексико-граматичною співвіднесеністю в синонімічні ряди можуть бути об'єднані тільки слова однієї частини мови, наприклад, іменники: *applause* – *cheers* – *hands* – *plaudits* – *handclap* – *claps*. У синонімічному ряді разом з окремими словами інколи об'єднуються сполучення слів різних типів: самостійні слова та сполучення службових слів із самостійними (*much/many* – *up to the chin* – *up to the eyes*;). Але й у цьому випадку кожен із членів синонімічного ряду виконує подібні граматичні функції.

Нерідко синонімічні відносини, що спостерігаються у слів однієї частини мови, зберігаються і в тому випадку, коли від них утворюються похідні слова іншої частини мови. Наприклад, синонімічний ряд утворюють: дієслова *think* – *meditate* – *reflect* – *consider* – *judge* і *thinking* – *meditation* – *reflection* – *consideration* – *judgment*; прикметники *kind* – *heartly* – *sincere* і похідні іменники *kindness* – *heartiness* – *sincerity* і так далі.

Подібна стійкість синонімічних відносин характерна як для різнокореневих, так і для однокореневих синонімів. Однак особливо послідовно зберігається синонімія між похідними словами: *harmony* – *harmonious* – *harmonocity* – *harmoniously* і так далі.

З погляду структури, як можна було помітити, синонімічні слова неоднорідні: одні з них непохідні (*kind*), інші – похідні (*kindness*). Причому нерідко ті й інші об'єднуються в одному синонімічному ряді.

За кількістю слів синонімічні ряди неоднакові: в одних два-три слова, в інші включається більша кількість слів і зворотів. З погляду сталості складу слів синонімічні ряди характеризуються відносною незамкненістю. У них можливі зміни й доповнення, зумовлені процесом розвитку всієї лексичної системи [43: 111].

Спостереження за сучасною англійською мовою дало змогу дійти висновку, що існує значне структурне та функціональне розмаїття синонімічних рядів. В процесі дослідження, за допомогою сайту Sensagent було виділено синонімічний ряд до іменника “*stress*”: *accent, anxiety, electricity, focus, importance, nervous tension, pressure, strain, weight*; та синонімічний ряд дієслова “*stress*”: *accentuate, emphasize, lay stress on, put stress on, show up, try, underline, focus* (75: URL).

Аналіз матеріалу дає підставу для виявлення простих і складних синонімічних рядів. Складовими простого синонімічного ряду є слова: *accent, anxiety, electricity, focus, importance, nervous tension, pressure, strain, weight*, тоді як складний синонімічний ряд містить поряд зі словами і вільні словосполучення: *accentuate, emphasize, lay stress on, put stress on, show up, try, underline, focus*.

Для розуміння синонімії дуже важлива проблема відтінків значення слова. Синонімічний ряд дає змогу передати градацію у вираженні думок, почуттів, у характеристиці речей і явищ. Слова ж, охоплені синонімічними відношеннями довкола одного поняття, складають ряд із певною амплітудою коливання: від домінанти та найближчих до неї, можливо навіть абсолютних

синонімів, до максимальної відмінності – синонімічних вживань. Наприклад, синонімічний ряд *face – visage – mug – kisser* можна вжити стосовно однієї й тієї самої людини, відчуваючи до неї різні почуття.

У своєму дослідженні, присвяченому аналізу семантичних і функціональних зв'язків і слів та їхньої синонімії в сучасній англійській мові, Дубенець докладно розбираючи всі ознаки синонімії, доходить висновку, що необхідними та достатніми для визнання слів синонімами є спільні для цих слів семантичні й функціональні ознаки, а проблема синонімії зводиться до виявлення на основі сполучуваності слів схожості й відмінності, подібності й відмінності в їхніх значеннях і функціях. Правомірність такого підходу до явища синонімії підтвердилася в низці робіт відомих учених (18: URL).

Розуміння сутності синонімічних відносин тісно пов'язане з розумінням сутності та структури мовного значення слова. У теорії лексикології відомі різні способи трактування семантичної структури слова. Нікітін визначає семантичну структуру слова як набір семантичних ознак, що виявляються під час установлення семантичної суміжності слів-синонімів. Як один із можливих способів визначення семантичної суміжності слів пропонується аналіз опису значень цих слів у тлумачних словниках. Два слова вважаються семантично суміжними одне одному, якщо дається їхнє словникове тлумачення одного через інше. Зв'язок між словами може бути безпосереднім і опосередкованим.

Можна сказати, що синонімічний ряд – це своєрідний міст між світом пізнаваних понять і світом слів, що відображають подібний процес. Синонімічний ряд дає змогу знайти словесне вираження для кожного поняття в усьому розмаїтті його можливих відтінків. Чим більше зміцнюється і розвивається синонімічний ряд, тим більше зростає можливість адекватного вираження будь-якого поняття.

2.3 Прагматичні функції синонімічного ряду лексем СТРЕС/STRESS і СТРЕСОСТІЙКІСТЬ/RESISTANCE TO STRESS у контексті психолінгвістичного дискурсу

Під синонімією розуміють тип семантичних відносин мовних одиниць, що полягає в повному або частковому збігу їхніх значень. В основі синонімії, як і будь-яких інших мовних категорій, лежать реально існуюча тотожність і відмінність одних і тих самих явищ дійсності в їхній діалектичній єдності, опосередковано заломлена через призму свідомості. Явище синонімії поширюється на лексичний, фразеологічний і синтаксичний рівні мови.

Найважливіші семантичні функції синонімів – заміщення та конкретизація – зумовлюють їхнє використання в пояснювальних та уточнювальних конструкціях, де пояснюване (уточнюване) та пояснення (уточнення) є сполученими компонентами, які з'єднуються сполучниками альтернативної семантики, що слугує проявом взаємодії категорій альтернативності та синонімії, внаслідок чого виникають пояснювальний та уточнювальний різновиди альтернативних відношень.

До складу складених конструкцій альтернативної семантики в англійській мові входять семантичні, стилістичні, семантико-синтаксичні та контекстуальні синоніми різних структурних типів. Крім лексичних синонімів сполучники альтернативної семантики здатні з'єднувати семантично однорідні та неоднорідні синтаксичні синоніми – функціонально тотожні конструкції, які відображають відмінності у відтворенні тієї самої ситуації дійсності, що з огляду на свою динамічність і складність не може бути одноразово всебічно відображена.

Спільна актуалізація синонімів у мовленні, здійснювана за посередництвом альтернативних відношень, зумовлена тенденцією до надмірності, спричиненою прагненням адресанта підвищити надійність передавання повідомлення. Реалізація в єдиному контексті

диференціювальних особливостей синонімічних одиниць слугує для досягнення потрібного смислового або стилістичного ефекту (16: URL).

У мовленні синонімам притаманні дві основні функції – функція заміщення, коли одна одиниця заміщується іншою, семантично їй адекватною, для того, щоб уникнути повторення під час говоріння, і функція уточнення. Наприклад, у висловлюванні “*Its effect on history is exaggerated. They have been overrating it for years*” слова *exaggerate* і *overrate* виконують функцію заміщення для зняття тавтології. У намір мовця не входить розкриття відмінностей у діях, виражених цими синонімами. Цій меті служить інша функція синонімів – функція уточнення. У мовленні показується той бік об'єкта дійсності, який видається найбільш важливим для мовця. Вибір синоніма може вказувати на різні ступені прояву якоїсь ознаки, на наявність особливих відтінків значення тощо, а також надавати емоційності мові. При поєднанні обох функцій говорять про семантико-стилістичний характер синонімії.

Тема контекстуальної синонімії в сучасній англійській мові є актуальною і в даний час, оскільки сама синонімія складне і багатоаспектне явище. За весь час вивчення лексичних синонімів (С. Г. Бережан, Ю. Д. Апресян, В. Г. Вілюман, Л. О. Новіков та ін.), питання про контекстуальну синонімію та синонімічні зв'язки одиниць залишається багато в чому нез'ясованим і потребує подальшого вивчення.

Наявність у мові лексичної синонімії ставить перед перекладачем особливі завдання. Абсолютних синонімів у мові дуже мало. Крім того, синоніми не завжди є взаємозамінними. Вони можуть бути придатними в одному контексті й виявитися непридатними в іншому. Синоніми розрізняються відтінками значення, ступенем інтенсивності вираження поняття, емоційним забарвленням, приналежністю до різних пластів словника, тобто своїм стилістичним забарвленням, і своєю сполучуваністю з іншими словами.

Через особливості свого історичного розвитку англійська мова надзвичайно багата на синоніми. Це синонімічне багатство англійської мови широко використовується в усіх стилях писемного мовлення. Синоніми вживаються для посилення висловлювання, для уточнення поняття, для уникнення повторення тощо.

В процесі проведення дослідження було вивчено синонімічний ряд слів *stress – distress – concussion – shock – blow – trauma* та їх прагматичну функцію в різних контекстах. Також було знайдено низку прикладів які демонструють неоднаковість значення слів в залежності від виконуваної ними функції, які належать до одного синонімічного рядку. Розглянемо наступні приклади:

(86) *People under a lot of stress may experience headaches, minor pains and sleep difficulties* (BNC, URL). – Люди, які перебувають у сильному стресі, можуть відчувати головні болі, незначні болі та проблеми зі сном.

(87) *People often behave irrationally when they are under stress* (LDCE, URL). – Люди часто поведуться нерационально, коли перебувають у стані стресу.

(1) *When life has you weighed down with distress on every side, know that you are not alone* (BNC, URL). – Коли життя обвалює вас негараздами з усіх боків, знайте, що ви не самотні.

(2) *Rescue an animal in distress* (BNC, URL). – Врятуйте тварину, що потрапила в біду.

(54) *Many patients with concussion are victims of car accidents* (BNC, URL). – Багато пацієнтів зі струсом мозку є жертвами дорожніх аварій.

(57) *If a concussion is managed appropriately, the prognosis for complete recovery is good* (BNC, URL). – При правильному лікуванні струсу мозку прогноз на повне одужання сприятливий.

(60) *Several passengers from the wrecked vehicle were taken to hospital suffering from shock* (LDCE, URL). – Кілька пасажирів із розбитого автомобіля було доставлено до лікарні з шоком.

(63) *His death evoked widespread regret and shock amongst his many friends and acquaintances* (BNC, URL). – Його смерть викликала масовий жаль і шок серед його численних друзів та знайомих.

(69) *Feeling muzzy from the blow on his head, he got up very slowly* (BNC, URL). – Відчуваючи запаморочення після удару по голові, він дуже повільно підвівся.

(66) *The loss of her job during layoffs came as huge blow to the seasoned employee* (BNC, URL). – Втрата роботи під час звільнень стала величезним ударом для досвідченого працівника.

(74) *The trauma of tragedy is leading people to jump to a lot of conclusions that may prove unwarranted* (BNC, URL). – Травма від трагедії змушує людей робити поспішні висновки, які можуть виявитися необґрунтованими.

(76) *They need a lawyer and they need support for the trauma that they have suffered for the past two months* (LDCE, URL). – Їм потрібен адвокат, і їм потрібна компенсація через травму, яку вони пережили за останні два місяці.

Дослідження показало, що синонімічний ряд у мовленні прагне вийти за межі традиційного синонімічного ряду, а введення одиниць різних граматичних класів допомагає розширити поняття лексичної синонімії. Таким чином, синонімічні зв'язки слів, розглянуті в наведених прикладах, є різними з погляду їхньої приналежності до мови й мовлення.

Висновки до розділу 2

Мова, будучи засобом соціальної комунікації, безперервно розвивається і вдосконалюється. Вона перебуває в постійній зміні, що детермінується, з одного боку, поступальним рухом суспільства і супутніми йому екстралінгвістичними факторами та, з іншого боку, закономірностями розвитку самої мови як системи, тобто факторами внутрішньолінгвістичними. Потреби людського спілкування, розвиток суспільства, необхідність вираження складних відносин і зв'язків між об'єктами реальної дійсності сприяють безперервному поповненню мови новими одиницями.

У процесі дослідження було зроблено висновок про те, що, синонімія як розділ лексикології, що вивчає семантико-сміслову спільність мовних одиниць та їхнє функціонування в мовленні, має велике значення для сучасної науки про мову. Синонімічні засоби сучасної англійської мови розглядаються в предметно-тематичному, зіставному та словотвірному планах, досліджуються особливості синонімів певних граматичних розрядів.

У лінгвістиці не існує єдиного визначення синоніма, особливому сумніву піддається теза про взаємозамінність синонімів. Основними критеріями синонімів є: приналежність до однієї частини мови та близькість або тотожність за денотативним значенням. Класифікації синонімів також різні, ґрунтуються на різних критеріях.

На основі проведеної роботи було виявлено, що синонімічні зв'язки та відносини виявляються в найрізноманітніших сферах мови. В основі синонімічності мовних одиниць лежить принцип діалектичної єдності спільного і різного, який відображає різні сторони одних і тих самих явищ або відносин об'єктивної дійсності.

РОЗДІЛ 3

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМІОТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСЕМ STRESS/DISTRESS ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

3.1 Аналіз вживання лексем STRESS/DISTRESS та їхніх похідних в контексті психолінгвістичного дискурсу

У цьому розділі проаналізовано контексти вживання лексем “*stress*” та “*distress*”, відібрані з British National Corpus та COCA. Контексти з корпусів демонструють випадки вживання досліджуваних лексем у сфері повсякденного спілкування і є прикладами їхнього використання у неспеціалізованих текстах.

Систематизувати контексти вживання лексем “*stress*” та “*distress*” слід почати з виокремлення інтегральної категорії, адже саме інтегральна категорія лежить в основі словесного значення й об'єднує всі лексико-семантичні варіанти (далі ЛСВ) досліджуваного слова.

Проаналізувавши контексти вживання, було встановлено, що, по-перше, “*distress*” вказує на некомфортний емоційний стан, для подолання якого потрібна додаткова допомога.

(1) *When life has you weighed down with distress on every side, know that you are not alone* (BNC, URL).

(2) *Rescue an animal in distress* (BNC, URL).

(3) *Every creature in distress has the same right to be protected* (BNC, URL).

(4) *If you find injured or orphaned wildlife in distress, you continue to call the SPCA's wildlife program* (BNC, URL).

(5) *Ten minutes later it sent out a distress call saying two of its four engines caught fire* (BNC, URL).

(6) *Those who suffer distress or financial difficulty through ill-health, accident, old age or bereavement may well be eligible for assistance by the ABS (BNC, URL).*

(7) *Those who are suffering distress from some misfortune could help them by putting them in touch with the ABS (BNC, URL).*

У всіх наведених прикладах суб'єкт, який страждає, не в змозі впоратися зі своїм станом самостійно і тому розраховує на підтримку. Найекспліцитніше цю ідею представлено в прикладі (2) за рахунок лівого контексту – імперативної форми дієслова “*rescue*”. У ситуації, описаній у прикладі (5), зрозуміло, що заклик до екстреної допомоги в ситуації пожежі здійснюється за допомогою “*distress call*”. У (1) прикладі суб'єкта у стані *distress* підтримує той факт, що він не один, що йому можуть допомогти (“*you are not alone*”), так само як і в прикладі (7) чітко показано, що тим, хто страждає від *distress*, потрібна допомога: “*help them by putting them in contact with the ABS*”. У прикладі (3) йдеться про те, що кожна істота у стані *distress* має право на захист (“*has the same right to be protected*”). У (6) і (7) прикладах *distress* має доволі сильний лівий контекст – дієслово “*suffer*”, що має винятково негативні конотації, і ті суб'єкти, що перебувають у тяжкому психоемоційному стані *distress*, потребують допомоги. Варто зазначити, що у стані *distress* може перебувати не лише людина, а й будь-яка інша жива істота, що ілюструють такі приклади: (2) *animal*, (3) *every creature* і (4) *wildlife*. Приклади (6) “*Those who suffer distress or financial difficulty through ill-health, accident, old age or bereavement may well be eligible for assistance by the ABS*” та (7) “*Those who are suffering distress from some misfortune could help them by putting them in contact with the ABS*”, являють собою максиму, властивістю якої є узагальнення: тут *distress* постає не в конкретній ситуації, а в екзистенціональному плані, тобто незалежно від волі людини, *distress* проявляється в реальності. Сам стан *distress* пов'язаний із буттям, з існуванням людини. Для подолання якого потрібна додаткова допомога.

Важливий семантичний компонент «необхідність додаткової допомоги» було знайдено в словникових статтях. Так, у словнику “Merriam Webster Dictionary” цей компонент вказано під третім значенням, важливо, що тут не уточнюється кому саме потрібна допомога:

3: *a state of danger or desperate need “a ship in distress”.*

Однак у тому ж словнику, але в розділі “Learner's definition” третім значенням вказується, що допомога ззовні необхідна насамперед техніці (кораблю, літаку).

- *of a boat, airplane, etc.: a state of danger or desperate need “The ship was in distress. (the ship was possibly going to sink)” (68: URL).*

Схожу тенденцію до відображення цього семантичного компонента показує словник “Oxford dictionary”, але тут чітко обмежене коло тих, кому потрібна допомога (ship or aircraft): *the state of a ship or aircraft when in danger or difficulty and needing help.*

Таким чином, показовими є такі випадки вживання лексеми “*distress*”:

(2) *Rescue an animal in distress* (BNC, URL).

(6) *Those who suffer distress or financial difficulty through ill-health, accident, old age or bereavement may well be eligible for assistance by the ABS* (BNC, URL).

Приклади (2) і (6) показують, що стан *distress* може виникати не тільки в техніки, як зазначено в словникових дефініціях, а й насамперед у людей і в усіх живих істот загалом.

По-друге, було встановлено, що лексеми “*stress*” та “*distress*” систематично з'являються в контекстах, де не задоволені якісь фундаментальні, життєво важливі потреби.

(8) “*Social distress*” *refers to the inner value conflicts that arise as the society undergoes rapid changes in its basic social structure* (LDCE, URL).

(9) *Women’s distress over their sexual dysfunction* (BNC, URL).

(10) *Among many Israelis there was genuine distress and fear that their standard of living was continuously deteriorating (BNC, URL).*

(11) *Financial distress is a condition in which a company or individual cannot generate revenue or income because it is unable to meet or cannot pay its financial obligations (LDCE, URL).*

(12) *Parents with children at home are more distressed than people who are not raising children (LDCE, URL).*

(13) *Anastasi and her husband were suffering great distress because they were childless (LDCE, URL).*

(14) *Maternity, or additional offspring, may force upon the woman a distressful life and future (LDCE, URL).*

У прикладах (8), (9), (10) чітко простежується ідея, згідно з якою *distress* може виникати у випадку, коли є якісь життєво важливі потреби, які не задоволені взагалі або частково, а саме: “*basic social structures*”, “*sexual dysfunction*”, “*standard of living*”. Крім того, для появи стану *distress* важливі не стільки якісь несприятливі обставини, скільки їхня відповідність внутрішнім потребам суб'єкта. Так, у прикладі (10) описано ситуацію погіршення умов життя громадян; при цьому *distress* супроводжується позначенням іншої негативної афективно-ментальної реакції (*fear*), викликаній цим погіршенням. У прикладі (11) виявляються незадоволеними ключові економічні потреби компанії: здатність до виконання компанією своїх фінансових зобов'язань, що ставить під загрозу існування бізнесу і спричиняє *distress*.

У прикладах (12), (13), (14) *distress* і його похідні вказують на певний психоемоційний стан, що має стійкий і глибинний характер. У прикладі (13) стійкий і глибинний характер переживання *distress* виражено за допомогою вживання минулого тривалого часу “*were suffering*”, і, крім того, ознака “*childless*” є перманентною за своєю семантикою: *distress* розглядають, таким чином, на тривалому часовому проміжку. Цікаво, що в прикладах (12) і (13) протилежні ситуації спричиняють *distress*: у прикладі (13) *distress*

спричинений тим, що пара не може завести дитину, а в прикладі (12) подружжя перебуває у стані *distressed* через те, що в них є діти. Можливо, тут мається на увазі, що діти якоюсь мірою перешкоджають задоволенню деяких базових потреб батьків (потреба в сні, потреба в автономії, потреба в соціалізації) і, ймовірно, тому батьки більш схильні до стану *distress*. Крім того, у прикладі (12) продається порівняння (*“Parents with children at home are more distressed than people who are not raising children”*). У прикладі (14) причинами *“distressful life”* є *“Maternity, or additional offspring”*. Цікавим є також і дієслово, з яким вживається знак *distressful* (*“may force upon the woman a distressful life and future”*). Дієслово *“force”* має сильну семантику з явно негативним оцінним компонентом, однак, як ми можемо бачити, дієслово *“force”* використовується разом із модальним дієсловом *“may”*. Вживання модального дієслова *“may”* сигналізує про те, що материнство і діти не обов'язково є чинниками виникнення психоемоційного стану *distress*, важлива саме відповідність внутрішнім потребам суб'єкта.

У словникових статтях подаються спроби описати, що є причиною стану *distress*. Так, дієслово з прийменником *“caused by”* вказує на причину появи стану *distress* (Oxford Dictionary: 1.2 Difficulty caused by lack of money) (70: URL).

Також причини, що спричиняють стан *distress*, даються через описову конструкцію *“situation in which”* у Marriam Webster (Learner's definition): 2. дуже важка ситуація, в якій у вас не вистачає грошей, їжі тощо. (*“She's chosen to devote her life to helping those in distress. (in trouble, in need)”*). Крім того, в Oxford Dictionary дається визначення з позначкою *“medicine”*, де причини перебування людини в стані *distress* передаються через конструкцію *“difficulty in”* (1.3 Medicine: A state of physical strain, especially difficulty in breathing) (70: URL).

Словники не розкривають причину повною мірою, оскільки знаки *“money”*, *“food”* без будь-якої додаткової інформації можуть викликати як

позитивне, так і негативне ставлення. Таким чином, варто зважати на такий випадок уживання похідних лексеми “*distress*”:

(12) *Parents with children at home are more distressed than people who are not raising children* (LDCE, URL).

(13) *Anastasi and her husband were suffering great distress because they were childless* (LDCE, URL).

(14) *Maternity, or additional offspring, may force upon the woman a distressful life and future* (LDCE, URL).

Дані приклади ілюструють те, що стан *distress* може виникати навіть у тих випадках, коли зовнішні обставини, згідно з уявленням суспільства, не припускають наявності ознаки *distress*. Для появи стану *distress* важлива не стільки сама характеристика елементів досвіду, а їхня співвіднесеність із потребами суб'єкта. Але цей аспект значення *distress* експліцитно в словнику не виражений.

Порушення звичного стану речей є третім значущим смисловим компонентом, що характеризує контексти вживання слова *distress*.

(15) *Relationship distress caused by a change in employment situation (i.e., new responsibilities, increased travel, new employer, and/or changes in compensation)* (LDCE, URL).

(16) *Feel distress at the possibility that they could have an early death* (BNC, URL).

(17) *Husbands feel distress when their wives are gainfully employed* (BNC, URL).

(18) *Married people are less distressed than unmarried, and this is especially true of men* (BNC, URL).

Так, у прикладі (15) фраза “*a change in employment situation*” ілюструє, що людина, яка раптово зіткнулася з чимось новим і несподіваним, також може відчувати *distress*, у цьому разі, у зв'язку зі зміною звичної роботи, стосунки людей можуть перебувати у стані *distress*. “*Early death*” (16) – трагічне явище, яке не прийнято вважати нормою в сучасному суспільстві, а

коли раптом це стається, або ж людина тільки думає про те, що це може статися, вона відчуває себе в стані *distress*, так, *distress* є реакцією на екстраординарну ситуацію “*early death*”. У прикладі (18) статус суб'єкта (*unmarried*), протиставляється статусу, що усвідомлюється суспільством як звичний, традиційний, нормальний (*married*). У прикладі (18) передбачається, що одружені люди менше схильні до стану *distress*, оскільки базова потреба людини – потреба в любові. Виходить, що люди у шлюбі почуваються менш самотніми, ніж ті, хто не перебуває у шлюбі. При цьому, як вже було зазначено вище, для появи стану *distress* важливий не стільки об'єктивно несприятливий характер ситуації, скільки невідповідність останньої внутрішнім потребам суб'єкта, це нам ілюструє приклад (17). Незважаючи на те, що в прикладі (17) ідеться про, здавалося б, позитивні явища (“*wives gainfully employed*”), така ситуація спричиняє стан *distress*, адже суперечить фундаментальним потребам суб'єкта, що страждає, а саме: дотриманню традиційних гендерних норм, пов'язаних із реалізацією соціальної ролі «чоловік-добувач». У вивчених словникових статтях цього важливого семантичного компонента не було виділено.

Наступні 5 прикладів показують четвертий важливий компонент семантики слова: перебування людини в стані *distress* очевидне для оточуючих:

(19) *He answered, heard his wife's distress and felt his stomach drop. Their 3-year-old son had fragile X syndrome (LDCE, URL).*

(20) *But she's not just worried about who's skipping class or daydreaming. She's also looking for signs of distress (BNC, URL).*

(21) *Then, Shadow said, his dad burst into the room and scooped up Prince, even though Shadow saw no evidence that his baby brother was in distress (BNC, URL).*

(22) *A fish in distress swims erratically near the surface and readily suggests that it has something wrong with it (LDCE, URL).*

(23) *She looks very thin and very ill and I was equally impressed by her distress and the fervor with which she pleaded to be left where she is* (LDCE, URL).

Зокрема, психоемоційний стан *distress* зчитується оточуючими, це проявляється і в голосі (19) (“*heard his wife's distress*”), і в зовнішніх характеристиках, що простежується у прикладах (20) “*looking for signs*” та (23) “*looks very thin and very ill*”. У прикладі (21) це показано дещо інакше, а саме через заперечення об’єктивних ознак стану *distress* – “*saw no evidence*”.

Примітно ще й те, що такий психоемоційний стан людини, як *distress*, не лише помітний оточуючим, він ще справляє певне враження на людину, яка бачить когось у стані *distress*, про це свідчить приклад (23): “*I was impressed by her distress*”. У словникових дефініціях Merriam Webster Dictionary, Oxford Dictionary Collins dictionary, Macmillan Dictionary виведеного семантичного компонента не було виявлено.

Наступні 3 приклади показують нам п’ятий важливий компонент семантики слова: це почуття робить суб’єкт нездатним функціонувати:

(24) *I went on, too overwhelmed by my own distress to heed his; I'd been wrong, to think my bereavement would only come once Shale was frozen to death* (BNC, URL).

(25) *I said: “We need to go to the police”, but she was too distressed. Neither of us knew what to do in a foreign environment* (BNC, URL).

(26) *Parents being too distressed to be interviewed, resulted in a loss of valuable information for the comparison* (LDCE, URL).

Перш за все, у всіх цих прикладах ми спостерігаємо використання інфінітива в ролі обставини результату, що говорить про особливості родової категорії в такому типі контексту. У даному випадку, знак *distress* сигналізує про нездатність суб’єкта виконувати певну дію в рамках суспільних відносин (взаємодіяти з кимось, допомогти поліції), причому дія спрямована на іншого учасника ситуації. У цих прикладах ідеться не про особисті, а про формальні стосунки, які мають утилітарний характер. На це експліцитно вказує маркер

“*police*” і в ширшому контексті прикладу (25) мається на увазі, що нездатність батьків дати інтерв'ю через стан *distress*, спричинений втратою дитини, погано позначається на дослідженні (таким чином, можна виокремити маркер “*study*”). Так, у прикладі (24) показується те, що людина відчувала настільки інтенсивне почуття *distress*, що вона не була здатна помітити стан іншої людини. Приклад (25) і (26) показують, що людина в стані *distress* не змогла виконати необхідну в рамках суспільних відносин дію – піти в поліцію і повідомити про те, що трапилося (25), дати інтерв'ю для виведення найбільш точної статистики (26). У такому типі контексту знак *distress* вказує на негативну оцінку від об'єкта, який мав отримати якусь вигоду від взаємодії, у прикладі (26) у підрядному реченні ми бачимо те, що спричинила невдала взаємодія із суб'єктами у стані *distress*: “*resulting in a loss of valuable information for the comparison*”. Із прикладів (24) і (25) видно, що, якби комунікація відбулася, це б значно полегшило роботу поліції та дослідників відповідно.

Під час дослідження прикладів було виявлено ще одну стабільну контекстну ситуацію, в якій використовується похідне *distressed*. Найчастіше знак “*distressed*” є визначенням до будь-якої одиниці одягу.

(27) *How do you keep your distressed pieces from looking overly stressed?* (LDCE, URL).

(28) *On the other hand, distressed jeans may also have a worn-out look but rather than have holes, they have fraying. Many distressed jeans even have frayed seams, a faded look and bleached spots* (BNC, URL).

(29) “*If I’m wearing my distressed leather jacket and I get dirt on it, it just makes it more authentic and less stuffy.*” *I’m a little more relaxed in my distressed Golden Goose and leather jacket,*” *she said. Since they’re already aged, “I can be less concerned about upkeep. I can just be me* (BNC, URL).

У прикладі (27) ми спостерігаємо дуже незвичний і нехарактерний контекст. У роботі Ганса Сельє йдеться про те, що “*stress*” – це природна реакція організму для подолання несприятливих зовнішніх впливів, а

“*distress*” – це стан, який виключно завдає шкоди організму людини. У прикладі (27) ми бачимо, що порівнюються два стани *distressed* і *overly stressed*, при цьому, останнє в цьому контексті видається більш важким, більш помітним для оточуючих. У прикладі (28) маркери “*worn-out look*”, “*fraying*”, “*a faded look*”, “*bleached spots*” відзначають особливості “*distressed jeans*”, дають їм відмінну характеристику. При цьому наголошується, що “*distressed jeans*” радше матимуть якісь потертості, які створюють ефект поношеності, ніж дірки; можливо, дірки створюють якраз-таки ефект “*overly stressed*”, про який ідеться в (27) прикладі.

Приклад (29) демонструє почуття людини, яка носить “*distressed leather jacket*”. По-перше, людина почувається більш розслаблено і комфортно (“*I’m a little more relaxed in my distressed Golden Goose and leather jacket*”), оскільки їй не треба думати про те, чи не забруднила вона свою шкіряну куртку, не треба думати про підтримання гарного зовнішнього вигляду речі (“*I can be less concerned about upkeep*”). Крім того, якщо вона і забруднила її, це не страшно, це робить одяг більш індивідуальним і не таким нудним (“*it just makes it more authentic and less stuffy*”). Автор зазначає, що навмисно зістарений одяг дає їй змогу бути собою і не думати про те, як вона виглядає (“*I can just be me*”). Можна припустити, що в даному випадку внутрішні потреби автора задовольняються, оскільки їй важливо бути собою і менше думати про зовнішній вигляд, і речі, що мають якість *distressed*, задовольняють цю потребу.

Під час дослідження вдалося з’ясувати, що знак “*distress*” часто з’являється в контекстах, де об’єктивуються базові цінності шлюбу та дітонародження, про це вже побічно згадувалося. Цікаво, що стан *distress* в учасників виникає в протилежних ситуаціях:

(30) *She did not use contraception because she believed she was infertile. “If her marriage had been happy she might well have been philosophical about the new baby”, her lawyer said. “But it made a difficult situation impossible, caused distress to her and her husband and sounded the death knell on the marriage*

which until then, although in difficulties, neither of them had given up hope of saving” (BNC, URL).

(13) *Anastasi and her husband were suffering great distress because they were childless (LDCE, URL).*

(31) *She understood the fact that her refusal to get married was creating distress to her parents (LDCE, URL).*

(32) *Single women, particularly older single women, were less distressed than single men. Previous research has emphasized that marriage requires considerably more adjustment for women than for men (LDCE, URL).*

У прикладі (30) поява дитини остаточно зруйнувала шлюб (“*made a difficult situation impossible*”). Вживання такої експресивної лексики, як, наприклад, “*the death knell on the marriage*”, робить акцент на важкості ситуації для суб’єктів. Так, у цьому контексті поява дитини – це те, що викликало *distress* у подружньої пари. Приклад (13) демонструє зворотню ситуацію, про що говорить підрядне речення причини “*because they were childless*”. Іншими словами, пара була бездітна, через що відчувала *distress*. Цікавим є також і дієслово, з яким вживається іменник *distress*. У (30) реченні “*the new baby...caused distress to her and her husband...*”, а в (13) “*Anastasi and her husband were suffering great distress*”. У семантиці дієслова *suffer* переважає негативний компонент. Так, для контексту (13) прикладу бездітність – це негативний досвід, що викликає *distress*. У прикладі (31) цієї контекстної групи демонструється ситуація відмови дівчини виходити заміж, що потенційно завдасть “*distress*” її батькам. Таким чином, у цій ситуації бути незаміжною – погано. У прикладі (32) наводиться результат дослідження, згідно з яким жінкам у шлюбі доводиться докладати набагато більше зусиль, щоб краще адаптуватися до нового життя, ніж чоловікам (“*marriage requires considerably more adjustment for women than for men*”), і незаміжні дорослі жінки менш схильні до стану *distress*, ніж неодружені чоловіки. Виходить, чоловікам комфортніше перебувати у шлюбі, а жінкам комфортніше не перебувати. Ймовірно, ці контексти можуть відображати

кризу інституту сім'ї в європейській цивілізації, про яку дедалі частіше говорять останні дослідження.

Виходячи з вищесказаного, можна дійти висновку, що в основі значення лексем “*stress*” та “*distress*” лежить спостережуваний збоку стан, викликаний незадоволенням базових потреб, а також порушенням звичного перебігу речей суб'єкта; суб'єкт у такому стані не здатний функціонувати й потребує сторонньої допомоги.

Варто виокремлювати спільну семантичну базу не тільки для іменника *distress*, а й для похідних від нього прикметників *distressed*, *distressing*, *distressful*. Інтегральна категорія являє собою семантичну базу для однокореневих слів.

Отже, інтегральну категорію для іменників *stress* та *distress* і їхніх похідних можна сформулювати так:

(ІК) Спостережуваний збоку стан тривалого дискомфорту, викликаний незадоволенням фундаментальних, життєво важливих потреб, порушенням звичного перебігу речей, що спричиняє нездатність функціонувати і супроводжується пошуком допомоги ззовні.

(ІК) An observable state of lasting discomfort caused by unmet vital needs or by disruption of routine, interfering with functioning, which makes the subject to seek for assistance.

3.2 Аналіз лексико-семантичних варіантів лексем STRESS/DISTRESS та їхня інтегральна категорія

Спираючись на сформульовану інтегральну категорію, було виокремлено кілька стабільних текстових ситуацій, у моделюванні яких бере участь лексема “*distress*”.

Отже, перша стабільна текстова ситуація може бути представлена такими прикладами:

(13) *Anastasi and her husband were suffering great distress because they were childless (LDCE, URL).*

(33) *Traffic congestion and parking problems caused by car boot sales could be reduced if the police were forewarned thus alleviating the considerable distress suffered by people living near to car boot sales sites (LDCE, URL).*

(34) *Of course, a horse's physical needs have to be satisfied to avoid psychological distress too. Anxiety caused by lack of food or some other essential need is an innate response in every animal (COCA, URL).*

(35) *Families and staff have experienced emotional distress because of the lack of drinking water, the loss of indoor plumbing (BNC, URL).*

У цих прикладах знак *distress* означає стійкий, тривалий психоемоційний стан, викликаний незадоволенням потреб суб'єкта. У прикладі (31) стійкий характер переживання *distress* виражено за допомогою вживання минулого тривалого часу “*were suffering*”, і, крім того, ознака “*childless*” перманентна за своєю семантикою: *distress* розглядають, таким чином, на тривалому часовому проміжку. У (31) і (33) прикладах виокремленої контекстної групи також простежується така особливість ІК: для стану “*distress*” важливими є не стільки несприятливі обставини, скільки їхня невідповідність внутрішнім потребам суб'єкта. Так, у прикладі (13) “*distress*” викликаний тим, що пара не може завести дитину, але життя без дітей не завжди призводить до психоемоційного стану *distress*, як вже було з'ясовано в попередньому підрозділі. У прикладі (33) “*distress*” спричинений не стільки фактом наявності блошиного ринку біля будинку, скільки тим, що люди, які живуть поруч, зазнають труднощів із тим, щоб паркувати свою автівку і з тим, що вони не можуть швидко проїхати ділянку дороги, тобто не задовольняються певні потреби. Крім того, дієслово “*live*” передбачає, що люди живуть там протягом тривалого часу. Приклади (34) і (35) демонструють базові, життєво необхідні потреби, незадоволення яких веде до стану *distress*: потреба в їжі (lack of food), воді (lack of drinking water) і комфорті (the loss of indoor plumbing).

Так, перший ЛСВ можна визначити таким чином:

ЛСВ 1. A stable feeling of discomfort due to the circumstances of life which do not meet one's vital needs.

ЛСВ 1. Тривале відчуття дискомфорту, викликане певними життєвими обставинами, які не відповідають внутрішнім потребам суб'єкта.

Інший тип контексту представлений такою контекстною групою:

(36) *He turned to me and said that we must get the boy to hospital quickly. The Sheikha was completely veiled but, I knew her eyes would have turned black with distress. They would have been the only outward sign of strain as her voice continued to keep its same even tenor* (COCA, URL).

(37) *My husband recalls being in diapers and in extreme distress because his parents didn't put pants on him when unexpected guests came over* (BNC, URL).

(38) *And you come over and you're obviously in distress because of something that's happened with your boyfriend* (BNC, URL).

(39) *I suppose, Aunt Kit thought that I left Richard because I was half out of my mind with distress at losing the baby, but this is not the truth, not the whole truth, anyway. It is hard to remember exactly how strongly people feel at moments of great political crisis, how they are carried away by conviction of the rightness of their own side and by contempt and hatred of the other* (BNC, URL)

(40) *Whether you are experiencing physical pain, mental anguish or emotional distress, you will feel it deeply at the time* (COCA, URL).

У даному випадку знак *distress* позначає короткочасну реакцію суб'єкта на певні умови довкілля, при цьому психоемоційне переживання є інтенсивнішим, аніж ЛСВ 1. На це вказують такі маркери: “*extreme*”, “*half of my mind with distress*”, “*obviously*”, “*rapidly*”. Приклади (37) і (40) є особливо показовими, оскільки в них представлена конкретна вказівка на час: “*when unexpected guests came over*” і “*you will feel it deeply at the time*”. У прикладі (36) підкреслюється короткочасність реакції: коли жінка почула, що її сина потрібно терміново вести до лікарні, її очі “*turned black with distress*”.

Дієслово “*turned*” сигналізує нам про те, що сталася швидка, різка зміна стану. У прикладі (38) висловлюється думка про раптовість та інтенсивність почуття *distress*. Про це імпліцитно йдеться в тексті: до того, як дівчина дізналася, що з її молодим чоловіком щось трапилося, усе було гаразд, а щойно вона повернулася додому, як хтось одразу помітив її зміну в настрої (“...*you come over and you're obviously in distress...*”). Приклад (39) експліцитно демонструє нам важливість відповідності внутрішніх потреб людини з тим, що вона має. У цьому прикладі жінка припинила стосунки з чоловіком не тому, що збожеволіла від почуття *distress*, спричиненого раптовою втратою дитини, а з іншої причини: у період великої політичної кризи для неї найважливішою було переконання у правоті своїх політичних поглядів, а також презирство і ненависть до опозиційних поглядів. Крім маркерів часу на ситуативний характер *distress* вказує також прийменниковий додаток у наведених прикладах, що свідчить про дещо іншу структуру РК іменника “*distress*” у такому типі контексту. У цих текстових ситуаціях найчастіше вказується причина того, що спричиняє стан *distress*.

Крім цього, для цього типу контексту характерні поєднання *distress* з експресивними прислівниками, які вказують на інтенсивність ознаки, як у прикладі (37) (“*extreme distress*”).

ЛСВ 2 виглядає так:

ЛСВ 2. A relatively short-term intensive feeling of discomfort due to a sudden onset of unfavourable circumstances.

ЛСВ 2. Відносно нетривале відчуття сильного дискомфорту, що виникло через раптові несприятливі обставини.

Розглянемо наступну групу контекстів, яка дала змогу зробити деякі важливі зауваження:

(41) *Desecration of wrecks of war and merchant vessels causes distress to loved ones of those lost on board and is against international law* (BNC, URL).

(42) *I always worry about whether I have a right to cause bitter distress to the person I love endlessly* (BNC, URL).

(43) *Many pollutions will kill fish, or at least cause them distress* (BNC, URL).

(44) *She said: "I'm a big fan of Diana. I thought long and hard about taking the role." I just hope I can do her justice. I wouldn't want to cause her any distress* (LDCE, URL).

Так, тут ідеться про відносно нетривалий психоемоційний стан, але водночас елементи досвіду репрезентовані інакше: стан *distress* відчуває не сам суб'єкт, а дії суб'єкта є причиною стану *distress* іншого об'єкта. Так, слід відзначити особливість родової категорії, характерну для іменника *distress* у такому типі контексту: найчастіше, іменник *distress* вживається з прийменником *to*, що вказує на об'єкт, який відчуватиме стан *distress* (приклади (42) та (44)).

(29) *"If I'm wearing my distressed leather jacket and I get dirt on it, it just makes it more authentic and less stuffy." I'm a little more relaxed in my distressed Golden Goose and leather jacket," she said. Since they're already aged, "I can be less concerned about upkeep. I can just be me* (BNC, URL).

Так, вживання *distressed* у такому контексті, який представлений прикладом (29), впливає з тієї семантичної властивості *distress*, що воно казується. Оскільки "*distressed clothes*" є назвою модного стилю одягу, слово *distressed* у цьому сполученні найімовірніше поступово втрачатиме негативну сему «нефункціональність». Людині не важливо, наскільки об'єктивно функціональним є те, що на ній одягнуто. Маркери "*attractive*", "*beautiful*" підтверджують цю думку: речі самі по собі не гарантують красу і привабливість, важливим є саме самовідчуття, важливим є задоволення внутрішніх потреб. Негативний компонент семантики слова *distress* ніби стирається під впливом такого слововживання.

При цьому важливо зазначити, що словосполучення *in distress* приписує стан одухотвореному суб'єкту (як у прикладі (22) "*A fish in distress swims erratically near the surface and readily suggests that it has something wrong with it*"), а неживі скоріше будуть описані прикметником *distressed*,

ніж словосполученням *in distress*. Виходить, що каузованість – важливий семантичний компонент, який відображається в особливостях вживання утвореного за конверсією дієслова *to distress*, що використовується в найрізноманітніших контекстах, у тому числі, коли стан каузується щодо неживого предмета.

(45) *He traveled through Europe and Asia to scrutinize local styles and learned how to distress jeans at a denim washing house in Japan* (BNC, URL).

Так, у прикладі (45) дієслово, що позначає каузацію стану *distress* неживому об'єкту, передусім вказує на порушення його структури, форми, цілісності – усього, що важливо для “корисності” цього предмета.

Таким чином, випадки вживання ЛСВ 2 і ЛСВ 1 характеризують суб'єкт з позиції його особистих переживань, проте інтенсивність і тривалість переживання різняться. Так, ЛСВ 1 дає суб'єктові характеристику екзистенційного плану, а ЛСВ 2 – ситуативного.

Розгляньмо таку групу контекстів:

(46) *First of all, children were likely to protest about their parents' departure. They would show signs of acute distress, crying loudly and vigorously* (LDCE, URL).

(47) *She must have thought, at that moment, that each singer was a 'kitten' in distress, and she was no doubt trying to help in her own way* (LDCE, URL).

(48) *BELVILLE: Now, Pamela, is the dreadful time of reckoning come that I have threatened. PAMELA: Wicked man! Wicked abominable woman! O God! Deliver me from this distress!* (BNC, URL)

У цьому разі знак *distress* фіксує скрутний стан суб'єкта, для подолання якого йому необхідна допомога. При цьому психоемоційне переживання виявляється дуже інтенсивним. На це вказують такі маркери “*crying loudly and vigorously*”, “*dreadful time*”, “*threatened*”. У першому прикладі причиною, через яку діти демонструють стан *distress*, є своєрідний протест проти того, щоб батьки їхали. Вважається, що розділення маленької дитини з матір'ю – дуже важке переживання для дитини. Згідно з віковою

психологією, дитина не ідентифікує себе як окрему особистість до 2-х років, вона вважає себе єдиним цілим із матір'ю, тож їй потрібна підтримка та її допомога впродовж усього часу. У прикладі (46) подається визначення “acute” до іменника *distress*, що свідчить про інтенсивність пережитого стану.

У прикладі (47) ідея безпорадності лежить в імплікації, вживаючи знак “kitten”, автор наголошує на тому, що кошеня, як у певному сенсі й дитина, не в змозі вижити без сторонньої допомоги. Цікаво, що автор метафорично переосмислює співаків як кошенят у стані *distress* (“each singer was a kitten in distress”). Імовірно, така метафора народилася з уявлення про те, що співаки, які виступають на сцені, хвилюються і переживають перед великою публікою, почуваються маленькими. А коли спостерігаєш когось маленького і беззахисного у стані *distress* виникає природне бажання допомогти (“and she was no doubt trying to help in her own way”).

Приклад (48) ілюструє те, що в стані *distress* люди апелюють по допомогу не лише до інших людей, а й до вищих сил, до Бога. Загалом у прикладі (48) використовується дуже експресивна лексика: “dreadful”, “reckoning”, “threatened”, “wicked”, “abominable”, що свідчить про інтенсивність почуття, яке вони відчують. Крім того, 4 речення оклику поспіль сигналізує про те, що стан, який ми відчуваємо, дуже яскравий.

Під час дослідження було виявлено стабільне поєднання слів “damsel in distress”, подивимося, як воно реалізується в контекстах:

(49) *Tom, the way you're defending her, anyone would think I'd tortured the girl! You seem to have styled yourself as a knight in shining armour for her, and I admit she is a rather sweet damsel in distress* (BNC, URL).

(50) *Something that I struggle with is I want Elena to do more things. I want her to not be a damsel in distress, I want her to go out and protect her brother* (BNC, URL).

(51) *Oh, so chivalrous of you. You are the gallant hero trying to protect the damsel in distress. All your life you've had a tendency to let the damsel lead you straight into the mouth of the dragon* (BNC, URL).

У прикладі (49) присутній важливий семантичний компонент – потреба людини у стані *distress* у допомозі, у захисті, про що сигналізують маркери “*defending*”, “*knight*”. Образ «дівчача в біді» став архетипним образом. Традиційно, дівчача в біді – це молода приваблива дівчина, яка внаслідок якихось обставин (лиходій, дракон, монстр) не може впоратися з ситуацією, що склалася, і тому вона чекає, поки її врятують. «Дівчача в біді» – найпоширеніший стереотипний персонаж у фольклорі та художній літературі.

Приклад (50) є показовим у плані ще одного важливого семантичного компонента – нездатність функціонувати. Так, дівчина у стані *distress* не може захистити свого брата, тобто не може повною мірою функціонувати в соціальних ситуаціях. Крім того, виникає відчуття, що бути *damsel in distress* аж ніяк непривабливо, радше цей стан співвідноситься з несприятливим досвідом (“*I want her to not be a damsel in distress*”).

Бажання допомогти, захистити і врятувати – ось те бажання, яке викликає дівчина у стані *distress* у молодій людини. У прикладі (51) використовується метафора “*the gallant hero*”, що показує те, яким стає молодий чоловік, коли хоче врятувати “*damsel in distress*”. Він почувається героєм, тому що без його допомоги дівчина не зможе впоратися з обставинами, що склалися.

Таким чином, можна виділити ще один ЛСВ:

ЛСВ 3. A severe emotional discomfort of a subject in which the subject seeks assistance.

ЛСВ 3. Важкий стан емоційного дискомфорту, який змушує суб'єкта шукати допомоги.

Наступна стійка група контекстів виглядає так:

(52) *When Ma died, he had always planned to break away completely, give up this life and build a new one. Now, he accepted with distress the possibility that he might finally fail to do so. Suddenly, a world without his present routine, above all a world without Ma, seemed a world without foothold or boundary (COCA, URL).*

(53) *And whenever a cat died he noted that Egyptians all went into deep mourning and shaved off their eyebrows as a sign of their distress* (BNC, URL).

(16) *Feel distress at the possibility that they could have an early death* (BNC, URL).

У цьому контексті стан *distress* виникає тоді, коли відбувається порушення зони комфорту, коли щось іде не за планом. Порушення звичного ходу речей часто пов'язують зі смертю, що ілюструє дана контекстна група через маркери “*died*”, “*without his present routine*”, “*a world without foothold or boundary*”, “*deep mourning*”, “*an early death*”. Незвично те, що в прикладі (52) показано, що *distress* був викликаний не стільки смертю матері, скільки тим, що людина хотіла побудувати нове, зовсім інше життя, але вона зрозуміла, що в неї це може не вийти (“*he accepted with distress the possibility that he might finally fail to do so*”). Так, крах ілюзій і бажань також призводить до стану *distress*. Однак далі ми спостерігаємо дуже важливе зауваження “*a world without his present routine...seemed a world without foothold or boundary*”. Рутинна – це те, що є опорою для людини, те, що змушує її відчувати комфорт, і значне порушення цього комфорту часто призводить до стану *distress*.

У прикладі (53) можна простежити те, що два знаки “*mourning*” і “*distress*” ставляться в одну площину, що свідчить про їхню близьку семантику в рамках цього речення. Для єгиптян кішки – це священні тварини, і смерть кішки є великим горем, про що повідомляє маркер “*Egyptians all went into deep mourning*”. І для того, щоб їхнє важке переживання було помітним для оточуючих, вони збривають брови (“*as a sign of their distress*”).

Приклад (16) показує, що стан *distress* викликається не тільки фактом порушення звичного перебігу подій, рутини, а й просто думкою про це (*“feel distress at the possibility that they could have an early death”*). Можливість події підкреслюється кілька разів у реченні: спочатку маркером *“possibility”*, а потім вживанням модального дієслова *“could”* зі значенням імовірності.

Таким чином, можна надати таке визначення четвертому ЛСВ:

ЛСВ 4. A feeling of discomfort caused by disruption of routine.

ЛСВ 4. Почуття дискомфорту, викликане порушенням звичного ходу речей.

Таким чином, було виокремлено низку ЛСВ лексеми *“distress”*, які функціонують у сфері повсякденного спілкування. Семантична структура лексеми *“distress”* не обмежується цими ЛСВ: оскільки природа явища полісемії передбачає можливість входження слова в різні контексти за рахунок варіативності РК і конкретизації ІК.

3.3 Застосування перекладацьких технік та трансформацій при перекладі лексем STRESS/DISTRESS та їхніх похідних в контексті психолінгвістичного дискурсу

Як відомо, в перекладацькій практиці англійської мови існує безліч технік та трансформацій які використовуються при перекладі іншомовних текстів задля правильної передачі змісту лексичних одиниць. Під час виконання даної роботи було досліджено низку прикладів в контексті яких вживаються наступні лексеми: *stress – distress – concussion – shock – blow – trauma – resilience – elasticity*.

В попередніх розділах частково вже було розглянуто приклади з наведеними вище лексемами, однак акцент робився на їхній семантичній та прагматичній функціях. Виходячи з цього, в заключному розділі роботи хотілося б звернути увагу на ряд технік та трансформацій які виявилися найбільш ефективними при перекладі досліджуваних фрагментів.

Різні джерела пропонують різноманітну класифікацію перекладацьких трансформацій, однак всіх їх можна умовно поділити на три типи: *лексичні*, *граматичні* та *лексико-семантичні*.

Лексичні трансформації представляють собою відхилення від прямих словникових відповідностей. Це зумовлено тим, що обсяг значень лексичних одиниць в мовах часто є неоднаковим. Таким чином, щоб в повній мірі передати значення тої чи іншої лексичної одиниці використовуються відповідні лексичні трансформації. У випадку цього дослідження найефективнішими виявилися методи *калькування* та *конкретизації*.

Метод калькування полягає у заміні лексичних одиниць оригіналу їх лексичними відповідниками в мові перекладу. Розглянемо наступні приклади.

(86) *People under a lot of stress may experience headaches, minor pains and sleep difficulties* (BNC, URL). – Люди, які перебувають у сильному стресі, можуть відчувати головні болі, незначні болі та проблеми зі сном.

(87) *People often behave irrationally when they are under stress* (LDCE, URL). – Люди часто поведуться нерационально, коли перебувають у стані стресу.

(88) *Extreme stress had driven him to the brink of a nervous breakdown* (LDCE, URL). – Сильний стрес довів його до нервового зриву.

(89) *When you're under stress for days – or even weeks or months – you're at risk for numerous health effects* (LDCE, URL). – Коли ви перебуваєте в стані стресу протягом декількох днів – або навіть тижнів чи місяців – ви наражаєте своє здоров'я на небезпеку.

(90) *Reducing stress in one's life is important for the maintenance of good health* (LDCE, URL). – Зменшення стресу в житті людини є важливим для підтримки гарного здоров'я.

У всіх вище наведених прикладах перекладу лексемі “*stress*” відповідає її лексичний відповідник «*стрес*», що має таке саме значення.

Аналогічну тенденцію можна простежити у випадку перекладу лексеми “*elasticity*”.

(96) *We may regard it as a physical fact established by experiment in the same way as the laws of the elasticity of solid bodies* (BNC, URL). – Ми можемо розглядати його як фізичний факт, встановлений експериментальним шляхом, так само, як і закони еластичності твердих тіл.

(97) *You may choose one of our aromatic herbal oils to improve the skin's elasticity* (LDCE, URL). – Ви можете вибрати одну з наших ароматичних трав'яних олій для підвищення еластичності шкіри.

(98) *This measure of a material's elasticity is called its coefficient of restitution* (BNC, URL). – Цей замір еластичності матеріалу називається коефіцієнтом реституції.

Наступний метод який виявився особливо допоміжним при перекладі досліджуваних лексичних одиниць є *метод конкретизації*. Він полягає в заміні слова або словосполучення з більш широким значенням, словом або словосполученням з більш вузьким значенням. Таким словом є досліджувана лексема “*distress*”.

(1) *When life has you weighed down with distress on every side, know that you are not alone* (BNC, URL). – Коли життя обвалює вас негараздами з усіх боків, знайте, що ви не самотні.

(2) *Rescue an animal in distress* (BNC, URL). – Врятуйте тварину, що потрапила в біду.

(6) *Those who are suffering distress from some misfortune could help them by putting them in touch with the ABS* (BNC, URL). – Ті, хто страждає від якогось нещастя, можуть допомогти собі, звернувшись до АБС.

(10) *Among many Israelis there was genuine distress and fear that their standard of living was continuously deteriorating* (BNC, URL). – Серед багатьох ізраїльтян панував справжній розпач і страх, оскільки рівень їхнього життя постійно погіршувався.

(15) *Relationship distress caused by a change in employment situation (i.e., new responsibilities, increased travel, new employer, and/or changes in compensation)* (LDCE, URL). – Порушення сімейних стосунків спричинене зміною ситуації на роботі (наприклад, нові обов'язки, збільшення кількості поїздок, новий роботодавець та/або зміни в оплаті праці).

(17) *Husbands feel distress when their wives are gainfully employed* (BNC, URL). – Чоловіки відчують дискомфорт, коли їхні дружини мають хорошу заробітну плату.

Як бачимо, в кожному окремому прикладі лексема “*distress*” набуває нового значення чого вимагає той чи інший контекст.

Наступний тип перекладацьких технік включає *граматичні трансформації*. Серед відомих граматичних трансформацій найефективнішою виявилася *синтаксична перестановка*. Вона характеризується зміною порядку мовних одиниць при перекладі: слів, членів речення, частин речення. Розглянемо наступні приклади.

(57) *If a concussion is managed appropriately, the prognosis for complete recovery is good* (BNC, URL). – При правильному лікуванні струсу мозку прогноз на повне одужання сприятливий.

(62) *But it was a huge shock to New Zealanders to see an act of terrorism take place within our coastal waters, and in our terrestrial areas, as well* (LDCE, URL). – Але для новозеландців це стало величезним шоком, що терористичний акт стався у наших прибережних водах, а також у наших наземних районах.

(71) *Multiple-personality disorder is usually caused by early childhood trauma* (LDCE, URL). – Розлад роздвоєння особистості зазвичай викликається травмою, отриманою в ранньому дитинстві.

Останній тип перекладацьких трансформацій про який буде згадано в цьому дослідженні є *лексико-семантичний*. Він включає методи семантичних перетворень, серед яких особливої уваги заслуговує *метод метафоричної трансформації*. В процесі дослідження було знайдено кілька прикладів де

лексема “*distress*” вживалася у сталому виразі “*damsel in distress*”, що має метафоричне значення. Розглянемо такі приклади.

(49) *Tom, the way you're defending her, anyone would think I'd tortured the girl! You seem to have styled yourself as a knight in shining armour for her, and I admit she is a rather sweet damsel in distress* (BNC, URL). – Том, по тому, як ти її захищаєш, будь-хто може подумати, що я катував дівчину! Здається, ти став для неї лицарем у блискучих обладунках, і я визнаю, що вона досить мила дівча у біді.

(50) *Something that I struggle with is I want Elena to do more things. I want her to not be a damsel in distress, I want her to go out and protect her brother* (BNC, URL). – Те, з чим я борюся, - це те, що я хочу, щоб Олена робила більше. Я хочу, щоб вона не була дівчинкою в біді, я хочу, щоб вона вийшла і захистила свого брата.

(51) *Oh, so chivalrous of you. You are the gallant hero trying to protect the damsel in distress. All your life you've had a tendency to let the damsel lead you straight into the mouth of the dragon* (BNC, URL). – О, це так по-лицарськи. Ти відважний герой, що намагається захистити дівчину в біді. Все своє життя ти мав схильність дозволяти дівчині вести тебе прямо в пащу дракона.

Таким чином, можна зробити висновок, що існує безліч перекладацьких технік та трансформацій які сприяють досягненню найточнішого перекладу. З огляду на проведені дослідження та відібрані приклади, найефективнішими виявилися такі техніки перекладу як *калькування, конкретизація, синтаксична перестановка та техніка метафоричного перекладу*.

Висновки до розділу 3

Проаналізувавши словникові дефініції лексем “*stress*” та “*distress*”, а також вивчивши їхню семантичну структуру можна зробити такі висновки:

1) Словникові статті до лексем “*stress*” та “*distress*” у різних словниках подано по-різному: деякі лексико-семантичні варіанти збігаються, деякі вказано тільки в деяких словникових статтях.

2) Аналіз контекстів уживання лексем *stress/distress* та їх дериватів у різних типах тексту дав змогу вивести інтегральну категорію іменника, що виражає семантику слова і водночас об'єднує всі ЛСВ *stress* та *distress*. Інтегральна категорія лежить в основі значення всіх похідних слів. Так, було виокремлено таку інтегральну категорію – «спостережуваний збоку стан тривалого дискомфорту, спричинений незадоволенням фундаментальних,

життєво важливих потреб, порушенням звичного перебігу речей, який спричиняє нездатність функціонувати і супроводжується пошуком допомоги ззовні».

3) У всіх описаних ЛСВ *distress* по-різному подається інтегральна категорія, зокрема, актуалізуються семи «дискомфорт», «незадоволення важливих потреб», «порушення рутини», «нефункціональність», «потреба допомоги ззовні».

4) При перекладі досліджуваних лексем та їх синонімічних рядів найбільш ефективними виявилися наступні перекладацькі техніки: калькування, конкретизація, синтаксична перестановка та техніка метафоричного перекладу.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було зроблено висновок про те, що синонімія як розділ лексикології, що вивчає семантико-сміслову спільність мовних одиниць та їхнє функціонування в мовленні, має велике значення для сучасної науки про мову. Синонімічні засоби сучасної англійської мови розглядаються в предметно-тематичному, зіставному та словотвірному планах, досліджуються особливості синонімів певних граматичних розрядів.

У лінгвістиці не існує єдиного визначення синоніма, особливому сумніву піддається теза про взаємозамінність синонімів. Основними критеріями синонімів є: приналежність до однієї частини мови та близькість або тотожність за денотативним значенням. Класифікації синонімів також різні, ґрунтуються на різних критеріях.

Таким чином, синонімія є одним із джерел збагачення мови виразними засобами. Знання синонімії дає можливість пояснити напрямок розвитку мови, шляхи та способи зміни різних її сторін, а також полегшує доступ до її багатств.

У цій роботі було досліджено проблему перекладу номінацій стресу, серед яких були не лише окремі слова та словосполучення, а й цілі речення, іноді приклади метафоричного вживання.

Проаналізувавши велику кількість прикладів вербалізації стресу, вдалося простежити їхнє функціонування та конотації. Також було виявлено різні способи їхнього перекладу українською мовою та проблеми й труднощі, пов'язані з перекладом номінацій стресу.

Корпус підібраних для аналізу прикладів виявився неоднорідним, що свідчить про різне розуміння поняття «стрес». Номінації стресу, що використовуються, відрізняються відтінками значення, залежними від контексту в якому вживаються.

Що стосується самого слова «стрес», то його значення проявляються в різних життєвих і комунікативних ситуаціях. Так, один із найважливіших висновків, який можна зробити на підставі цього дослідження – це те, що «стрес» далеко не завжди є суто негативним явищем. З'явившись у науці як термін для позначення медичного або психічного відхилення від норми, ця лексема потрапила до розмовної мови і стала досить часто вживатися у значенні будь-якого переживання чи труднощів. Відповідно, слово мало виключно негативну конотацію. Потрібно зазначити, що в сучасній українській мові ця конотація зберігається.

При перекладі досліджуваних лексем та їх синонімічних рядів було використано ряд лексичних трансформацій. Найбільш ефективними виявилися наступні перекладацькі техніки: калькування, конкретизація, синтаксична перестановка та техніка метафоричного перекладу. У всіх

випадках лексема “*stress*” набувала різного значення що в більшості випадків залежало від конкретного контексту.

Очікування та висунуті гіпотези щодо різноманіття способів вербалізації стресу повністю виправдалися. Велика кількість синонімів з'являється в лексеми, коли вона переходить у категорію частотних слів. Так сталося і зі словом «стрес», яке має не тільки різні прямі номінації, а й непрямі. Часто замість цього слова використовуються його метафоричні позначення та алегорії. Звідси випливає інший висновок: у сучасній мові, як англійській, так і українській, значення лексеми «стрес» значно розширилося, нею стали позначати переживання, спричинені будь-якими складнощами в повсякденному житті.

При цьому не існує усталених наукових визначень лексеми «стрес», які дали б змогу говорити про це слово як про повноцінний термін. Радше це слово є частиною загальнонаукової номенклатури, специфічної для англословної лінгвокультури. Детальніший опис семантики поняття «стрес» як одиниці загальнонаукового англословного лексикону сприятиме виведенню цієї одиниці в міжнародний науковий ужиток і поліпшить якість міжкультурної наукової комунікації.

Таким чином, семантика цього поняття зазнала серйозних змін відтоді, як воно з'явилося в науці. Термін дедалі менше сприймається як такий, він став загальноповживаним словом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анцыферова Л. И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысливание, преобразование и психологическая защита // Психологический журнал. 1994. Т. 1. № 1. С. 3-9.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. Москва: ФЛИНТА Наука, 2012. 376 с.
3. Атрушина Г. Б., Афанасьева О. В., Морозова Н. Н. Лексикология английского языка. Москва: Дрофа, 1999. 288 с.
4. Ахиезер А. С. Жизнеспособность российского общества // Общественные науки и современность. 1996. № 6. С. 58-66.
5. Балли, Ш. Французская стилистика. Москва: Иностранная литература, 1961. 169 с.

6. Бергсон А. Творческая эволюции. URL: <http://www.philosophy.ru/library/berg/5.html>. (дата звернення 22.01.22)
7. Бодалев А. А. Быть борцом – значит быть человеком // Педагогика. 2008. № 3. С. 3-6.
8. Бодров В. А. Психологический стресс: развитие и преодоление. М.: ПЕР СЭ, 2006. 528 с.
9. Большой психологический словарь / под ред. Б. Т. Мещерякова, В. П. Зинченко. СПб., 2003. 672 с.
10. Варламова В. Н. Английский язык. Лексикология. СПб: Политехнического. университета, 2012. 94 с.
11. Галкина-Федорук Е. М. Синонимы в русском языке. Русский язык в школе. 2001. № 3. С. 57–62.
12. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. Москва: Издательство литературы на иностранных языках, 1958. 211 с.
13. Гордеева Т. О. Самоэффективность как составляющая личностного потенциала // Личностный потенциал: структура и диагностика / год редакцией Д. А. Леонтьева. М.: Смысл, 2011. С. 241-266.
14. Гордеева Т. О., Осин Е. Н., Шевяхова В. Ю. Диагностика оптимизма как стиля объяснения успехов и неудач: опросник СТОУН. М.: Смысл, 2009. 152 с.
15. Докинз Р. Эгоистичный ген. М., 1993. 318 с.
16. Елисеева В. В. Лексикология английского языка. URL: <http://www.classes.ru/grammar>. (дата звернення 20.01.2022)
17. Иванова Т. Ю. Функциональная роль личностных ресурсов в обеспечении психологического благополучия: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. М., 2016. 206 с.
18. Калова Д. Б. Некоторые аспекты межъязыковой синонимии в современном английском языке. URL: <http://pglu.ru/>. (дата звернення 22.01.2022)

19. Кара-Мурза А. А. “Новое варварство” как проблема российской цивилизации. М., 1995. 212 с.
20. Корнилова Т. В., Чумакова М. А. Шкалы толерантности и интолерантности к неопределенности в модификации опросника С. Баднера // Экспериментальная психология. 2014. № 1. С. 92-110.
21. Леонтьев Д. А., Рассказова Е. И. Тест жизнестойкости. М., 2006. 63 с.
22. Логинова М. В. Жизнестойкость как внутренний ключевой ресурс личности // Вестник Московского Университета МВД России. М., 2009. № 6. С. 19-22.
23. Микитюк С. О. Витоки наукових основ ресурсного підходу // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 2. С. 83–88.
24. Моисеенко А. В. Некоторые лингвоэкологические особенности субстандартной синонимии в английском и русском языках. URL: <http://www.lib.csu.ru/vch/091/63.pdf> (дата звернення 21.01.2022).
25. Мунье Э. Манифест персонализма. М., 1999. 559 с.
26. Осин Е. Н. Чувство связности как показатель психологического здоровья и его диагностика // Психологическая диагностика. 2007. № 3. С. 22-40.
27. Причепій Є. М., Черній А. М., Гвоздецький В. Д., Чекаль Л. А. Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавничий центр "Академія", 2001. 576 с.
28. Разумовский О. С., Хазов М. Ю. Проблема жизнеспособности систем // Гуманитарные науки в Сибири. 1998. № 1. С. 3-7.
29. Рыльская Е. А. Психологическая концепция жизнеспособности человека: монография. Челябинск: Изд-во “Полиграф-Мастер”, 2013. 336 с.
30. Соколова Е. Т. Самосознание и самооценка при аномалиях личности. М.: Изд-во МГУ, 1989. 216 с.

31. Субич В. Г. Диалекты британского варианта английского языка. URL: http://kpfu.ru/staff_files/. (дата звернення 22.01.2022).
32. Тиллих П. МУЖЕСТВО БЫТЬ / пер. Т. И. Вевюрко // Избранное / П. Тиллих. М.: “Юрист”, 1995. С. 7-131.
33. Толочек В. А. Стили деятельности: ресурсный подход. М.: Изд-во “Институт психологии РАН”, 2015. 365 с.
34. Философия: учебник. 2-е изд., перераб и доп. / отв ред.: В. Д. Губин, Т. Ю. Сидорина, В. П. Филатов. М.: Тон остожье, 2001. 704 с.
35. Философия: Энциклопедический словарь / под ред. А. А. Ивина. М.: Гардарики, 2004. URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/1149/СПОСОБНОСТЬ. (дата звернення 22.01.2022)
36. Antonovsky A. Unraveling the mystery of health: How people manage stress and stay well. San Francisco, 1987. P. 31.
37. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavior change // Psychological Review. 1977. Vol. 84. P. 191-215.
38. Baumeister R. F. Ego depletion and self-regulation failure: A resource model Self Control // Alcoholism: Clinical and Experimental Research. 2003. Vol. 27, № 2. P. 281-284.
39. Carver C. S., Gaines J. G. Optimism, pessimism, and postpartum depression // Cognitive Therapy and Research. 1987. Vol. 11. P. 449-462.
40. Carver C. S., Scheier M. F. Optimism // Handbook of Positive Psychology / ed. by C. R. Snyder, S. J. Lopez. Oxford University Press, 2002. P. 221-244.
41. Cowdrey F. A., Walters S. L., Maddi S. R. Hardiness, Turning Stressful Circumstances into Resilient Growth // Applied Research Quality Life. 2013. Vol. 8. P. 265-267. URL: <https://doi.org/10.1007/s11482-013-9230-1> (дата звернення 13.03.2022)
42. Ekman, P. Universal facial expressions of emotion. California Mental Health Research Digest, 8(4), 151–158, 1970.

43. Fillmore Charles J. Frame semantics. In *Linguistics in the Morning Calm*. Seoul, Hanshin Publishing Co., 111—137., 1982
44. Hagger M. S., Wood C., Stiff C., Chatzisarantis N. L. D. Ego Depletion and the Strength Model of Self-Control: A Meta-Analysis // *Psychological Bulletin*. 2010. Vol. 136, No. 4. P. 495-525.
45. Hobfoll S., Vaux A. Social support: social resources and social context // *Handbook of stress: theoretical and clinical aspects* / ed. by L. Goldberger, S. Breznitz. New York, 1993. P. 685-705.
46. Jackendoff R. *Semantics and cognition*. – Oxford University Press, USA, 1983. – T. 8.
47. Kilgarriff A. *Inheriting polysemy*. // *Computational Lexical Semantics*. – Cambridge, 1995.
48. Lakoff G. and Johnson M. *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. N.Y.: Perseus Books - 1999. - 624 p.
49. Maddi S. Hardiness: the courage to grow from stresses // *Journal of Positive Psychology*. 2006. V. 1. No. 3. P. 160-168.
50. Maddi S., Kobasa S. *The hardy executive: health under stress*. Homewood, IL: Dow Jones-Irwin, 1984. 168 p.
51. Masten A. Ordinary magic: resilience processes in development // *American Psychologist*. 2001. No. 56(3). P. 227-238.
52. Potential // *Meriam-Webster Dictionary Online*. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/potential> (дата звернення 13.03.2022)
53. Pustejovsky J., Boguraev B. Lexical knowledge representation and natural language processing. // *Artificial Intelligence*, vol. 63. – Essex, 1993.
54. Resource // *Meriam-Webster Dictionary Online*. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/resource>
55. Richards I. A., Ogden C. K. *The Meaning of Meaning: A Study of the Influence of Language upon Thought and of the Science of Symbolism*. – Routledge & K. Paul, London, 1949.

56. Richardson G. The metatheory of resilience and resiliency // Journal of Clinical Psychology. 2002. No. 58(3). P. 307-321.
57. Seligman M. E. P., Peterson C., Kaslow N. J., Tanenbaum R. L., Alloy L. B., Abramson L. Y. Attributional style and depressive symptoms among children // Journal of Abnormal Psychology. 1984. Vol. 93. P. 235-238.
58. Selye, H. (1974). Stress without distress. Philadelphia: Lippincott.

СПИСОК ДОВІДНИКОВИХ ДЖЕРЕЛ

59. Словарь лингвистических терминов. URL: <http://www.textologia.ru/slovari/>. (дата звернення 21.01.2022)
60. Толковый словарь Ожегова. URL: <http://www.ozhegov.org/>. (дата звернення 23.01.2022)
61. Этимологический словарь. URL: <http://www.etymonline.com/>. (дата звернення 21.01.2022)
62. American Heritage Dictionary of the English Language. URL: <https://www.ahdictionary.com>. (дата звернення 21.01.2022)
63. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/> (дата звернення 24.01.2022)
64. Collins dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/> (дата звернення 15.03.2022)
65. Etymology Dictionary. URL: <http://www.etymonline.com>. (дата звернення 24.01.2022)
66. Longman Dictionary of contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (дата звернення 25.01.2022)
67. Macmillan Dictionary: <https://www.macmillandictionary.com/> (дата звернення 15.03.2022)
68. Merriam Webster Dictionary. URL: <http://www.merriam-webster.com/dictionary> (дата звернення 15.03.2022)

69. Miller-Keane Encyclopedia and Dictionary of Medicine, Nursing, and Allied Health <https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/distress> (дата звернення 15.03.22)

70. Oxford Dictionary. URL: <http://www.oxforddictionaries.com> (дата звернення 02.06.22)

71. The American Heritage® Medical Dictionary. (2007). Retrieved April 14 2021 from <https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/distress> (дата звернення 02.06.2022)

72. Your dictionary URL: <https://www.yourdictionary.com/> (дата звернення 25.01.2022)

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

73. British National Corpus. URL: <http://corpus.byu.edu>. (дата звернення 24.01.2022)

74. Google Books Ngram Viewer. URL: <https://books.google.com/ngrams>. (дата звернення 24.01.2022)

75. Sensagent. URL: <http://dictionary.sensagent.com> (дата звернення 25.01.2022)

76. [Business Distress Index] URL: <https://www.realbusinessrescue.co.uk/business-distress/the-age-of-distress-q4-2020> (дата звернення 11.08.2022)

77. [Distress Thermometer, extreme distress, no distress] URL: <https://www.cancer.org/treatment/treatments-and-side-effects/physical-side-effects/emotional-mood-changes/distress.html> (дата звернення 11.08.2022)

78. [Distressed Communities Index] URL: <https://eig.org/dci> (дата звернення 11.08.2022)

79. [Financial distress] URL: <https://www.investopedia.com/> (дата звернення 11.08.2022)

80. [Mild distress, moderate distress, severe distress] URL: <https://www.hecma.org/wp-content/uploads/2019/05/Levels-of-Distress-Handout.pdf> (дата звернення 19.08.2022)

81. [Moderate degree of distress, mild distress, moderate-to-high degree of distress, high degree of distress] URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7580370/> (дата звернення 19.08.2022)

82. [Resolution of financial distress] URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/872461468766246801/resolution-of-financial-distress-an-international-perspective-on-the-design-of-bankruptcy-laws> (дата звернення 19.08.2022)

83. British National Corpus. URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/> (дата звернення 19.08.2022)

84. Corpus of Contemporary American English. URL: <https://www.english-corpora.org/coca/> (дата звернення 19.08.2022)

ДОДАТОК

Способи перекладу синонімічного ряду лексем *stress* – *distress* – *concussion* – *shock* – *blow* – *trauma* – *resilience* – *elasticity*

	Текст оригіналу	Текст перекладу
1.	<i>When life has you weighed down with <u>distress</u> on every side, know that you are not alone</i> (BNC, URL).	Коли життя обвалює вас <u>негараздами</u> з усіх боків, знайте, що ви не самотні (переклад наш – Т.С.)
2.	<i>Rescue an animal <u>in distress</u></i> (BNC, URL).	Врятуйте тварину, що потрапила <u>в біду</u> .
3.	<i>Every creature <u>in distress</u> has the same right to be protected</i> (BNC, URL).	Кожна істота, що перебуває <u>в небезпеці</u> , має однакове право на захист.

4.	<i>If you find injured or orphaned wildlife <u>in distress</u>, you continue to call the SPCA's wildlife program (BNC, URL).</i>	Якщо ви виявили поранених або осиротілих диких тварин, які перебувають <u>в небезпечі</u> , продовжуйте повідомляти про це за телефоном програми допомоги диким тваринам SPCA.
5.	<i>Ten minutes later it sent out a <u>distress call</u> saying two of its four engines caught fire (BNC, URL).</i>	Через десять хвилин він подав <u>сигнал лиха</u> , повідомивши, що два з чотирьох двигунів загорілися.
6.	<i>Those who suffer <u>distress</u> or financial difficulty through ill-health, accident, old age or bereavement may well be eligible for assistance by the ABS (BNC, URL).</i>	Ті, хто зазнає <u>страждань</u> або фінансових труднощів через погане здоров'я, нещасний випадок, старість або важку втрату, цілком можуть мати право на отримання допомоги від програми АБС.
7.	<i>Those who are suffering <u>distress</u> from some misfortune could help them by putting them in touch with the ABS (BNC, URL).</i>	Ті, хто страждає від якогось <u>нещастя</u> , можуть допомогти собі, звернувшись до АБС.
8.	<i>“Social <u>distress</u>” refers to the inner value conflicts that arise as the society undergoes rapid changes in its basic social structure (LDCE, URL).</i>	«Соціальний <u>дистрес</u> » – це внутрішні ціннісні конфлікти, які виникають у зв'язку з тим, що суспільство зазнає швидких змін у своїй базовій соціальній структурі.
9.	<i>Women’s <u>distress</u> over their sexual dysfunction (BNC, URL).</i>	<u>Страждання</u> жінок через порушення статевої функції.
10.	<i>Among many Israelis there was</i>	Серед багатьох ізраїльтян панував

	<i>genuine <u>distress</u> and fear that their standard of living was continuously deteriorating (BNC, URL).</i>	справжній <u>розпач</u> і страх, оскільки рівень їхнього життя постійно погіршувався.
11.	<i>Financial <u>distress</u> is a condition in which a company or individual cannot generate revenue or income because it is unable to meet or cannot pay its financial obligations (LDCE, URL).</i>	Фінансова <u>дистрес</u> – це стан, в якому компанія або фізична особа не може приносити дохід або прибуток через те, що вона не в змозі виконати або не може сплатити свої фінансові зобов'язання.
12.	<i>Parents with children at home are more <u>distressed</u> than people who are not raising children (LDCE, URL).</i>	Батьки, які мають дітей вдома, відчують більший <u>стрес</u> , ніж люди, які не виховують дітей.
13.	<i>Anastasi and her husband were suffering great <u>distress</u> because they were childless (LDCE, URL).</i>	Анастасія та її чоловік дуже <u>переживали</u> через те, що були бездітними.
14.	<i>Maternity, or additional offspring, may force upon the woman a <u>distressful</u> life and future (LDCE, URL).</i>	Материнство або народження кількох дітей може створити для жінки <u>важкі</u> умови для життя та майбутнього.
15.	<i>Relationship <u>distress</u> caused by a change in employment situation (i.e., new responsibilities, increased travel, new employer, and/or changes in compensation) (LDCE,</i>	<u>Порушення</u> сімейних стосунків спричинене зміною ситуації на роботі (наприклад, нові обов'язки, збільшення кількості поїздок, новий роботодавець та/або зміни в

	URL).	оплаті праці).
16.	<i>Feel <u>distress</u> at the possibility that they could have an early death (BNC, URL).</i>	<u>Переживають</u> через можливість передчасної смерті.
17.	<i>Husbands feel <u>distress</u> when their wives are gainfully employed (BNC, URL).</i>	Чоловіки відчувають <u>дискомфорт</u> , коли їхні дружини мають хорошу заробітну плату.
18.	<i>Married people are less <u>distressed</u> than unmarried, and this is especially true of men (BNC, URL).</i>	Одружені люди відчувають менший <u>стрес</u> , ніж неодружені, а особливо це стосується чоловіків.
19.	<i>He answered, heard his wife's <u>distress</u> and felt his stomach drop. Their 3-year-old son had fragile X syndrome (LDCE, URL).</i>	Він відповів, почув <u>розпач</u> дружини і відчув, що йому стало зле. У їхнього 3-річного сина був діагностований синдром ламкої X-хромосоми.
20.	<i>But she's not just worried about who's skipping class or daydreaming. She's also looking for signs of <u>distress</u> (BNC, URL).</i>	Але вона турбується не лише про тих, хто пропускає заняття або мріє. Вона також шукає ознаки <u>неблагополуччя</u> .
21.	<i>Then, Shadow said, his dad burst into the room and scooped up Prince, even though Shadow saw no evidence that his baby brother was in <u>distress</u> (BNC, URL).</i>	Потім, за словами Тіні, її батько увірвався до кімнати і схопив Принца, хоча Тінь не бачила жодних ознак того, що її молодший брат перебуває в <u>біді</u> .

22.	<i>A fish <u>in distress</u> swims erratically near the surface and readily suggests that it has something wrong with it (LDCE, URL).</i>	Риба, що потрапила <u>на мілководдя</u> , безладно плаває біля поверхні і відразу показує, що з нею щось не так.
23.	<i>She looks very thin and very ill and I was equally impressed by her <u>distress</u> and the fervor with which she pleaded to be left where she is (LDCE, URL).</i>	Вона виглядає дуже худюю і дуже хворою, і я був однаково вражений її <u>стражданням</u> і запалом, з яким вона благала залишити її там, де вона знаходиться.
24.	<i>I went on, too overwhelmed by my own <u>distress</u> to heed his; I'd been wrong, to think my bereavement would only come once Shale was frozen to death (BNC, URL).</i>	Я продовжував, будучи надто переповненим власним <u>горем</u> , щоб звернути увагу на його; я помилявся, думаючи, що моя втрата прийде лише тоді, коли Шейл замерзне на смерть.
25.	<i>I said: "We need to go to the police" but she was too <u>distressed</u>. Neither of us knew what to do in a foreign environment (BNC, URL).</i>	Я сказав: «Треба йти в поліцію», але вона була надто <u>розгублена</u> . Ніхто з нас не знав, що робити в іноземному середовищі.
26.	<i>Parents being too <u>distressed</u> to be interviewed, resulted in a loss of valuable information for the comparison (LDCE, URL).</i>	Батьки були надто <u>шоковані</u> , щоб брати участь в опитуванні, що призвело до втрати цінної інформації для порівняння.
27.	<i>How do you keep your <u>distressed</u> pieces from looking overly stressed?</i>	Як ви доглядаєте за своїм <u>поношеним</u> одягом?

	(LDCE, URL).	
28.	<i>On the other hand, <u>distressed</u> jeans may also have a worn-out look but rather than have holes, they have fraying. Many distressed jeans even have frayed seams, a faded look and bleached spots</i> (BNC, URL).	З іншого боку, <u>потерті</u> джинси також можуть мати зношений вигляд, але замість дірок вони мають потертості. Багато потертих джинсів навіть мають потерті шви, вицвілий вигляд і вибілені плями.
29.	<i>"If I'm wearing my <u>distressed</u> leather jacket and I get dirt on it, it just makes it more authentic and less stuffy. I'm a little more relaxed in my distressed Golden Goose and leather jacket," she said. "Since they're already aged, I can be less concerned about upkeep. I can just be me"</i> (BNC, URL).	«Якщо я одягаю свою <u>потерту</u> шкіряну куртку і на неї потрапляє бруд, це робить її більш автентичною і менш нудною. Я почуваюся трохи більш розслабленою у своєму поношеному "Золотому гусаку" і шкіряній куртці», сказала вона. «Оскільки вони вже старі, я можу менше турбуватися про догляд за ними. Я можу просто бути собою».
30.	<i>She did not use contraception because she believed she was infertile. "If her marriage had been happy she might well have been philosophical about the new baby," her lawyer said. "But it made a difficult situation impossible, caused <u>distress</u> to her and her husband and sounded the death knell on the marriage which until then, although</i>	Вона не користувалася засобами контрацепції, оскільки вважала себе безплідною. «Якби її шлюб був щасливим, вона могла б цілком спокійно поставитися до народження дитини», сказав її адвокат. «Але це ускладнило і без того складну ситуацію, завдало <u>страждань</u> їй та її чоловікові і поставило хрест на шлюбі, який до

	<i>in difficulties, neither of them had given up hope of saving" (BNC, URL).</i>	цього часу, хоч і перебував у скрутному становищі, але ніхто з них не втрачав надії на його порятунок».
31.	<i>She understood the fact that her refusal to get married was creating <u>distress</u> to her parents (LDCE, URL).</i>	Вона розуміла, що своєю відмовою виходити заміж створює <u>проблеми</u> для батьків.
32.	<i>Single women, particularly older single women, were less <u>distressed</u> than single men. Previous research has emphasized that marriage requires considerably more adjustment for women than for men (LDCE, URL).</i>	Одинокі жінки, особливо старшого віку, були менш <u>стурбовані</u> , ніж одинокі чоловіки. Попередні дослідження підкреслювали, що шлюб вимагає значно більшого пристосування для жінок, ніж для чоловіків.
33.	<i>Traffic congestion and parking problems caused by car boot sales could be reduced if the police were forewarned thus alleviating the considerable <u>distress</u> suffered by people living near to car boot sales sites (LDCE, URL).</i>	Затори на дорогах та проблеми з паркуванням, спричинені розпродажем автомобільних аксесуарів, можна було б зменшити, якби поліція була попереджена, що полегшило б значні <u>клопоти</u> людей, які живуть поруч з місцями розпродажу автомобільних аксесуарів.
34.	<i>Of course, a horse's physical needs have to be satisfied to avoid psychological <u>distress</u> too. Anxiety caused by lack of food or some other</i>	Звичайно, фізичні потреби коня повинні бути задоволені, щоб уникнути психологічного <u>стресу</u> . Занепокоєння, викликане нестачею

	<i>essential need is an innate response in every animal (COCA, URL).</i>	їжі або інших нагальних потреб, є вродженою реакцією кожної тварини.
35.	<i>Families and staff have experienced emotional <u>distress</u> because of the lack of drinking water, the loss of indoor plumbing (BNC, URL).</i>	Сім'ї та персонал зазнали емоційного <u>стресу</u> через відсутність питної води, втрату водопостачання в приміщеннях.
36.	<i>He turned to me and said that we must get the boy to hospital quickly. The Sheikha was completely veiled but, I knew her eyes would have turned black with <u>distress</u>. They would have been the only outward sign of strain as her voice continued to keep its same even tenor (COCA, URL).</i>	Він повернувся до мене і сказав, що ми повинні швидко доставити хлопчика в лікарню. Шейха була повністю закрита паранджею, але я знав, що її очі почорніли б від <u>розпачу</u> . Вони були б єдиною зовнішньою ознакою напруги, оскільки її голос продовжував зберігати той самий рівний тон.
37.	<i>My husband recalls being in diapers and in extreme <u>distress</u> because his parents didn't put pants on him when unexpected guests came over (BNC, URL).</i>	Мій чоловік згадує, що був у підгузниках і дуже <u>переживав</u> , бо батьки не вдягли на нього штани, коли прийшли несподівані гості.
38.	<i>And you come over and you're obviously in <u>distress</u> because of something that's happened with your boyfriend (BNC, URL).</i>	Отже, ти прийшла і, очевидно, <u>переживаєш</u> через те, що сталося з твоїм хлопцем.

39.	<i>I suppose, Aunt Kit thought that I left Richard because I was half out of my mind with <u>distress</u> at losing the baby, but this is not the truth, not the whole truth, anyway. It is hard to remember exactly how strongly people feel at moments of great political crisis, how they are carried away by conviction of the rightness of their own side and by contempt and hatred of the other (BNC, URL).</i>	Напевно, тітка Кіт думала, що я залишила Річарда, тому що була напівбожевільною від <u>горя</u> , втративши дитину, але це не так, у всякому разі, не вся правда. Важко точно пригадати, наскільки сильно люди відчують себе в моменти великої політичної кризи, як їх захоплює переконання в правоті своєї сторони і презирство та ненависть до іншої.
40.	<i>Whether you are experiencing physical pain, mental anguish or emotional <u>distress</u>, you will feel it deeply at the time (COCA, URL).</i>	Незалежно від того, чи ви відчуваєте фізичний біль, душевні страждання або емоційний <u>стрес</u> , ви будете дуже сильно відчувати це в той час.
41.	<i>Desecration of wrecks of war and merchant vessels causes <u>distress</u> to loved ones of those lost on board and is against international law (BNC, URL).</i>	Осквернення затонулих військових і торгових суден завдає <u>страждань</u> близьким загиблих на борту і суперечить міжнародному праву.
42.	<i>I always worry about whether I have a right to cause bitter <u>distress</u> to the person I love endlessly (BNC, URL).</i>	Я завжди переживаю, чи маю я право завдавати гірких <u>страждань</u> людині, яку безмежно кохаю.

43.	<i>Many pollutions will kill fish, or at least cause them <u>distress</u> (BNC, URL).</i>	Багато забруднень вбивають рибу або, принаймні, завдають їй <u>шкоди</u> .
44.	<i>She said: "I'm a big fan of Diana. I thought long and hard about taking the role." I just hope I can do her justice. I wouldn't want to cause her any <u>distress</u> (LDCE, URL).</i>	Вона сказала: «Я велика шанувальниця Діани. Я довго і наполегливо думала, чи погоджуватися на цю роль». Я просто сподіваюся, що зможу віддати їй належне. Не хотілося б завдати їй будь-яких <u>неприємностей</u> .
45.	<i>He traveled through Europe and Asia to scrutinize local styles and learned how to <u>distress</u> jeans at a denim washing house in Japan (BNC, URL).</i>	Він подорожував Європою та Азією, вивчаючи місцеві стилі, і навчився <u>обробляти</u> джинси на фабриці з прання джинсових виробів в Японії.
46.	<i>First of all, children were likely to protest about their parents' departure. They would show signs of acute <u>distress</u>, crying loudly and vigorously (LDCE, URL).</i>	Перш за все, діти, ймовірно, будуть протестувати проти переїзду батьків. Вони демонстрували б ознаки гострого <u>стресу</u> , сильно та голосно плачучи.
47.	<i>She must have thought, at that moment, that each singer was a 'kitten' in <u>distress</u>, and she was no doubt trying to help in her own way (LDCE, URL).</i>	Напевно, в той момент їй здавалося, що кожен співак - це "кошеня", яке потрапило в <u>бід</u> , і вона, без сумніву, намагалася допомогти по-своєму.

48.	<p><i>BELVILLE: Now, Pamela, is the dreadful time of reckoning come that I have threatened.</i></p> <p><i>PAMELA: Wicked man! Wicked abominable woman! O God! Deliver me from this <u>distress</u>!</i> (BNC, URL).</p>	<p>БЕЛЬВІЛЬ: Тепер, Памело, настав жахливий час розплати, яким я погрожував.</p> <p>ПАМЕЛА: Нечестивець! Нечестива огидна жінка! О, Боже! Визволи мене від цього <u>лиха</u>!</p>
49.	<p><i>Tom, the way you're defending her, anyone would think I'd tortured the girl! You seem to have styled yourself as a knight in shining armour for her, and I admit she is a rather sweet <u>damsel in distress</u></i> (BNC, URL).</p>	<p>Том, по тому, як ти її захищаєш, будь-хто може подумати, що я катував дівчину! Здається, ти став для неї лицарем у блискучих обладунках, і я визнаю, що вона досить мила <u>дівча у біді</u>.</p>
50.	<p><i>Something that I struggle with is I want Elena to do more things. I want her to not be a <u>damsel in distress</u>, I want her to go out and protect her brother</i> (BNC, URL).</p>	<p>Те, з чим я борюся, - це те, що я хочу, щоб Олена робила більше. Я хочу, щоб вона не була <u>дівчинкою в біді</u>, я хочу, щоб вона вийшла і захистила свого брата.</p>
51.	<p><i>Oh, so chivalrous of you. You are the gallant hero trying to protect the <u>damsel in distress</u>. All your life you've had a tendency to let the damsel lead you straight into the mouth of the dragon</i> (BNC, URL).</p>	<p>О, це так по-лицарськи. Ти відважний герой, що намагається захистити <u>дівчину в біді</u>. Все своє життя ти мав схильність дозволяти дівчині вести тебе прямо в пащу дракона.</p>

52.	<p><i>When Ma died, he had always planned to break away completely, give up this life and build a new one. Now, he accepted with <u>distress</u> the possibility that he might finally fail to do so. Suddenly, a world without his present routine, above all a world without Ma, seemed a world without foothold or boundary (COCA, URL).</i></p>	<p>Коли померла мама, він завжди планував повністю відірватися, відмовитися від цього життя і побудувати нове. Тепер він з <u>болем</u> сприйняв можливість того, що йому, нарешті, не вдасться цього зробити. Раптом світ без його теперішньої рутини, перш за все світ без мами, здався йому світом без точки опори і кордонів.</p>
53.	<p><i>And whenever a cat died he noted that Egyptians all went into deep mourning and shaved off their eyebrows as a sign of their <u>distress</u> (BNC, URL).</i></p>	<p>А коли помирала кішка, він зауважував, що єгиптяни впадали в глибоку жалобу і збривали собі брови на знак <u>скорботи</u>.</p>
54.	<p><i>Many patients with <u>concussion</u> are victims of car accidents (BNC, URL).</i></p>	<p>Багато пацієнтів зі <u>струсом мозку</u> є жертвами дорожніх аварій.</p>
55.	<p><i>Other symptoms of mild <u>concussion</u> are confusion, dizziness, unsteadiness, loss of judgement, and amnesia around the events (COCA, URL).</i></p>	<p>Іншими симптомами легкого <u>струсу мозку</u> є помутніння свідомості, запаморочення, нестійкість, втрата розуму та амнезія на події.</p>
56.	<p><i>We diagnosed <u>concussion</u> from a crash landing or some pre-existing neurological disorder (BNC, URL).</i></p>	<p>Ми діагностували <u>струс мозку</u> в результаті аварійної посадки або якийсь раніше існуючий неврологічний розлад.</p>

57.	<i>If a <u>concussion</u> is managed appropriately, the prognosis for complete recovery is good (BNC, URL).</i>	При правильному лікуванні <u>струсу мозку</u> прогноз на повне одужання сприятливий.
58.	<i>These are signs of <u>concussion</u> and will need medical treatment (BNC, URL).</i>	Це ознаки <u>струсу мозку</u> , тому знадобиться медична допомога.
59.	<i>It was a <u>shock</u> to see her looking so ill (LDCE, URL).</i>	Для мене було <u>шоком</u> бачити її такою хворою.
60.	<i>Several passengers from the wrecked vehicle were taken to hospital suffering from <u>shock</u> (LDCE, URL).</i>	Кілька пасажирів із розбитого автомобіля було доставлено до лікарні з <u>шоком</u> .
61.	<i>Unable to function from <u>shock</u>, he sat down on a rock overlooking the lake (LDCE, URL).</i>	Не в змозі працювати від <u>шоку</u> , він сів на камінь із видом на озеро.
62.	<i>But it was a huge <u>shock</u> to New Zealanders to see an act of terrorism take place within our coastal waters, and in our terrestrial areas, as well (LDCE, URL).</i>	Але для новозеландців це стало величезним <u>шоком</u> , що терористичний акт стався у наших прибережних водах, а також у наших наземних районах.
63.	<i>His death evoked widespread regret and <u>shock</u> amongst his many friends and acquaintances (BNC, URL).</i>	Його смерть викликала масовий жаль і <u>шок</u> серед його численних друзів та знайомих.
64.	<i>The sudden <u>shock</u> jogged his memory and everything came flooding back into his mind (BNC, URL).</i>	Раптовий <u>шок</u> сколихнув його пам'ять і все сплигло в його свідомості.

65.	<i>I myself was stung by some wasps and went into mild anaphylactic <u>shock</u> (BNC, URL).</i>	Мене вжалили кілька ос, і в мене трапився легкий анафілактичний <u>шок</u> .
66.	<i>The loss of her job during layoffs came as huge <u>blow</u> to the seasoned employee (BNC, URL).</i>	Втрата роботи під час звільнень стала величезним <u>ударом</u> для досвідченого співробітника.
67.	<i>The <u>blow</u> caught him right on the bridge of his nose (BNC, URL).</i>	<u>Удар</u> припав йому прямо в перенісся.
68.	<i>The police said that it was the <u>blow</u> that had been delivered to her head that had killed her (BNC, URL).</i>	Поліція заявила, що саме <u>удар</u> , завданий по голові, вбив її.
69.	<i>Feeling muzzy from the <u>blow</u> on his head, he got up very slowly (BNC, URL).</i>	Відчуваючи запаморочення після <u>удару</u> по голові, він дуже повільно підвівся.
70.	<i>He planted a <u>blow</u> on his opponent's jaw (LDCE, URL).</i>	Він завдав <u>удар</u> у щелепу противника.
71.	<i>Multiple-personality disorder is usually caused by early childhood <u>trauma</u> (LDCE, URL).</i>	Розлад роздвоєння особистості зазвичай викликається <u>травмою</u> , отриманою в ранньому дитинстві.
72.	<i>Accounts abound of the distress, <u>trauma</u> and injury involved (BNC, URL).</i>	Численні розповіді про лиха, <u>травми</u> і каліцтва, пов'язані з цим.
73.	<i>June never recovered from the <u>trauma</u> of her husband's violent death (LDCE, URL).</i>	Джун так і не змогла одужати від <u>травми</u> , нанесеної зловмисною смертю її чоловіка.
74.	<i>The <u>trauma</u> of tragedy is leading people to jump to a lot of conclusions that may prove unwarranted (BNC, URL).</i>	<u>Травма</u> від трагедії змушує людей робити поспішні висновки, які можуть виявитися необґрунтованими.

75.	<i>The emotional <u>trauma</u> caused her to be briefly hospitalized (BNC, URL).</i>	Внаслідок емоційної <u>травми</u> вона була госпіталізована на короткий час.
76.	<i>They need a lawyer and they need support for the <u>trauma</u> that they have suffered for the past two months (LDCE, URL).</i>	Їм потрібен адвокат, і їм потрібна компенсація через <u>травму</u> , яку вони пережили за останні два місяці.
77.	<i>Central pain syndrome can result from <u>trauma</u> to the brain or spinal cord (BNC, URL).</i>	Центральний больовий синдром може виникнути внаслідок <u>травми</u> головного чи спинного мозку.
78.	<i>Young people tend to have a better likelihood of recovering from brain <u>trauma</u> (BNC, URL).</i>	У молодих людей вища ймовірність відновлення після <u>травми</u> мозку.
79.	<i>Headache can be caused by circulation problems or <u>trauma</u> (BNC, URL).</i>	Головний біль може бути спричинений порушенням кровообігу або <u>травмою</u> .
80.	<i>Lymphedema can be inheritable or result from a <u>trauma</u> (LDCE, URL).</i>	Лімфедема може бути спадковою або виникнути внаслідок <u>травми</u> .
81.	<i>They demonstrate great <u>resilience</u>, battling against considerable odds (BNC, URL).</i>	Вони демонструють величезну <u>стійкість</u> , борючись із значними труднощами.
82.	<i>The plant fiber has incredible strength and <u>resilience</u> (LDCE, URL).</i>	Рослинне волокно має неймовірну міцність і <u>резилентність</u> .
83.	<i>The lads have shown great <u>resilience</u> considering the problems we've had (BNC, URL).</i>	Хлопці виявили велику <u>стійкість</u> з огляду на проблеми, з якими ми зіткнулися.
84.	<i>The <u>resilience</u> of the economy has come as a surprise to some (LDCE,</i>	<u>Резилентність</u> економіки стала для деякого несподіванкою.

	URL).	
85.	<i>I seem to have no emotional <u>resilience</u> these days because I am not sleeping well (BNC, URL).</i>	Схоже останнім часом я не маю емоційної <u>стійкості</u> , бо я погано сплю.
86.	<i>People under a lot of <u>stress</u> may experience headaches, minor pains and sleep difficulties (BNC, URL).</i>	Люди, які перебувають у сильному <u>стресі</u> , можуть відчувати головні болі, незначні болі та проблеми зі сном.
87.	<i>People often behave irrationally when they are under <u>stress</u> (LDCE, URL).</i>	Люди часто поведуться нерационально, коли перебувають у стані <u>стресу</u> .
88.	<i>Extreme <u>stress</u> had driven him to the brink of a nervous breakdown (LDCE, URL).</i>	Сильний <u>стрес</u> довів його до нервового зриву.
89.	<i>When you're under <u>stress</u> for days – or even weeks or months – you're at risk for numerous health effects (LDCE, URL).</i>	Коли ви перебуваєте в стані <u>стресу</u> протягом декількох днів – або навіть тижнів чи місяців – ви наражаєте своє здоров'я на небезпеку.
90.	<i>Reducing <u>stress</u> in one's life is important for the maintenance of good health (LDCE, URL).</i>	Зменшення <u>стресу</u> в житті людини є важливим для підтримки гарного здоров'я.
91.	<i>Studies show that executives work an average of 57 hours per week, but just 22 percent say their hours are a major cause of <u>stress</u> (BNC, URL).</i>	Дослідження показують, що керівники працюють в середньому 57 годин на тиждень, але лише 22 відсотки стверджують, що їхні години є основною причиною <u>стресу</u> .
92.	<i>Laughter reduces our <u>stress</u> levels</i>	Сміх знижує рівень <u>стресу</u>

	<i>by reducing the level of stress hormones in our bodies (BNC, URL).</i>	знижуючи рівень гормонів стресу в нашому організмі.
93.	<i>Too much sympathetic nervous system activity can be associated with <u>stress</u>, anxiety, and dysphoric mood (BNC, URL).</i>	Занадто велика активність симпатичної нервової системи може бути пов'язана зі <u>стресом</u> , тривогою та дисфоричним настроєм.
94.	<i>They would think that I had abandoned them, that I could not handle the <u>stress</u> and pressure and this ashamed me immensely (LDCE, URL).</i>	Вони б подумали що я кинув їх що я не міг впоратися зі <u>стресом</u> та тиском і я дуже соромився цього.
95.	<i>Throughout his life, he would work on the problems raised in the essay as a coping strategy during times of personal <u>stress</u> (BNC, URL).</i>	Протягом усього свого життя він працював над проблемами, піднятими в есе, як стратегією подолання <u>стресу</u> .
96.	<i>We may regard it as a physical fact established by experiment in the same way as the laws of the <u>elasticity</u> of solid bodies (BNC, URL).</i>	Ми можемо розглядати його як фізичний факт, встановлений експериментальним шляхом, так само, як і закони <u>еластичності</u> твердих тіл.
97.	<i>You may choose one of our aromatic herbal oils to improve the skin's <u>elasticity</u> (LDCE, URL).</i>	Ви можете вибрати одну з наших ароматичних трав'яних олій для підвищення <u>еластичності</u> шкіри.
98.	<i>This measure of a material's <u>elasticity</u> is called its coefficient of restitution (BNC, URL).</i>	Цей замір <u>еластичності</u> матеріалу називається коефіцієнтом реституції.
99.	<i>Bananas not only make great skin</i>	Банани не тільки чудово

	<i>hydrators, they also can improve the health and natural <u>elasticity</u> of your hair (BNC, URL).</i>	зволожують шкіру, але й здатні покращити здоров'я та природну <u>еластичність</u> вашого волосся.
100.	<i>This endothelium helps give vessels the <u>elasticity</u> needed to regulate blood pressure (BNC, URL).</i>	Цей ендотелій допомагає надати судинам <u>еластичності</u> , необхідної для регулювання кров'яного тиску.

SUMMARY

Stepan Y. Tusyk. *“Experimental diagnostics of synonymous series of lexemes СТРЕС / STRESS and СТРЕКОСТІЙКІСТЬ / RESISTANCE TO STRESS in representatives of Great Britain and Ukraine: translation aspect”*.

Graduation Thesis prepared for the Degree of Master in Majoring 035 Philology. School of Germanic Philology and Translation, Educational Programme Translation Studies (English and Second Foreign Language). – “Kyiv National Linguistic University”. – Kyiv, 2022.

Key words: *synonym, synonymous series, lexeme, stress, distress, psycholinguistics, experimental diagnostics, translation transformations.*

One of the most important categories in the system of linguistics of any language, including English, is synonymy. Nowadays synonymy is not a fully studied science. Theoretical study of the phenomenon of synonymy is limited to the definition of “synonym” and “classification of synonyms”.

The interest of linguists in theoretical problems of synonymy has increased significantly in recent decades. Modern linguistics has a large number of works devoted to both theoretical problems of synonymy and the study of various synonymous units. Significant contribution to the theory and practice of research on synonymy was made by local linguists (A.P. Evgenieva, Y.D. Apresyan, S.G. Berezhan, V.G. Viluman, V.A. Zvegintsev, I.V. Arnold, etc.) In this regard, the

study of various synonymic series that form microsystems within the lexical system of the language is of particular interest.

This paper is devoted to the ways of verbalization of the lexeme “stress” and its synonymous derivatives in English texts, as well as the difficulties and possibilities of their translation into Ukrainian. The lexeme “stress” is not only a term in psychology and medicine, this word has become very common in everyday communication, which has many different meanings depending on the context.

The translation of the lexeme “stress” and its derivative “distress” into Ukrainian turned out to be especially interesting in the course of the study, because the variety of collected examples determines the approach to their analysis. There were certain difficulties associated with the translation, which were also paid attention to and at the same time, the most effective translation techniques were selected.

The object of this study was the texts of psycholinguistic discourse – the source of the concept of “stress”.

The subject of the study is specific cases of the use of the lexeme “stress” and its synonymous derivatives.

The purpose of the study is to analyze examples of verbalization of the lexeme “stress” and its derivatives, to consider the possibilities of their translation, as well as to outline the difficulties associated with their translation. The purpose determined the range of specific *tasks* and the order of their solution:

- to compile a corpus of examples of the lexeme “stress” and its derivatives;
- to make a synonymic series of the lexeme “stress”;
- to systematize all examples by different criteria;
- to compile the lexico-semantic field of the lexeme “stress”;
- to determine the frequency of use of the lexemes;
- to analyze the contexts of use of the lexeme “stress” and its derivatives in different types of text;
- to identify the difficulties and techniques in translating the lexeme “stress” and its derivatives.

The relevance of the study is due to its subject – the ways of verbalizing the concept of “stress”, a widespread lexeme in modern society with a large set of contextual synonyms. The collected corpus of examples has practical value for use, for example, as a glossary.

The following **methods** were used to solve the tasks:

- 1) method of dictionary definitions analysis;
- 2) method of linguistic description;
- 3) method of comparative semantic-contextual analysis;
- 4) method of experimental diagnostics.

The scientific novelty of this work lies in the fact that the concepts of “synonym” and “synonymous series” have been studied more extensively by the method of experimental diagnostics, the approach to determining the semantic and pragmatic functions of the concept of “stress” has been improved, and the variants and effective translation techniques of the studied lexeme and its derivatives have been proposed.

The theoretical significance of the study is due to the fact that it presents a functional-semiotic approach to describing the structure of the word meaning in the analysis of its derivatives in different types of text.

The practical significance of the study is determined by the fact that its results can be used in the course of lectures on cultural studies, as well as in practical classes in translation, lexicology, linguocultural studies, as well as in the translation of scientific texts from English.

Scope and structure of the work. The work consists of an introduction, three chapters with conclusions to each of them, conclusions of the whole work, three lists of references, one appendix and a summary.

The first section provides a brief overview of the theoretical foundations: the issues related to the description of the definition and understanding of the concept of “synonym and synonymous series” are considered, as well as an overview of modern research on the synonymous series of the lexemes “stress” and “resistance to stress” in the context of psycholinguistic discourse.

The second section presents the semantic classification of the synonymic range, its structure and pragmatic functions of the lexemes “stress” and “resistance to stress” in the context of psycholinguistic discourse.

In the third section the lexical and semantic field of the lexemes “stress” and “distress” is compiled, the ways of stress verbalization are described and the translation options are given, as well as the most effective translation techniques and transformations are considered and highlighted.

In the course of the study it was concluded that synonymy as a section of lexicology, is of great importance for modern linguistics. In linguistics there is no single definition of a synonym, the thesis of interchangeability of synonyms is particularly questionable. The main criteria for synonyms is belonging to the same part of speech and proximity or identity in denotative meaning. Classifications of synonyms are also different, based on different criteria.

Thus, synonymy is one of the sources of enriching the language with expressive means. Knowledge of synonymy makes it possible to explain the direction of language development, ways and means of changing its various aspects, and facilitates access to its riches.

In this paper, the problem of translation of stress nominations was investigated, among which there were not only individual words and phrases, but also whole sentences, sometimes examples of metaphorical use.

Having analyzed a large number of examples of stress verbalization, it was possible to trace their functioning and connotations. Also, different ways of their translation into Ukrainian and problems and difficulties related to the translation of stress nominations were identified.

The corpus of examples selected for analysis turned out to be heterogeneous, which indicates a different understanding of the concept of “stress”. The stress nominations in this paper differ in shades of meaning depending on the context in which they are used.

As for the word “stress” itself, its meaning is manifested in different life and communication situations. Thus, one of the most important conclusions that can be

drawn from this study is that “stress” is not always a purely negative phenomenon. Having appeared in science as a term to denote a medical or mental deviation from the norm, this lexeme got into colloquial speech and began to be used quite often in the sense of any experience or difficulty. Accordingly, the word had an exclusively negative connotation. It should be noted that in the modern Ukrainian language this connotation is preserved.

When translating the studied lexemes and their synonymic series, a number of lexical transformations were used. The most effective translation techniques were the following: calculation, specification, syntactic rearrangement and metaphorical translation technique. In all cases, the lexeme stress acquired different meanings, which in most cases depended on the specific context.

Expectations and hypotheses about the variety of ways of stress verbalization were fully justified. Hence, another conclusion follows: in modern language, both English and Ukrainian, the meaning of the lexeme “stress” has significantly expanded, it began to denote experiences caused by any difficulties in everyday life.

Thus, the semantics of this concept has undergone serious changes since it appeared in science. The term is less and less perceived as such, it has become a common word.